

Помовчіть!
Це – Шевченко

стор. 4

Дельфінів
не зраджують...

стор. 10

Весна
народів Криму

стор. 3

10 2010р.

КРИМСЬКА

СВІТЛИЦЯ

Всеукраїнська літературно-публіцистична і мистецька газета • Виходить із 31 грудня 1992 р. у Сімферополі

ЛИСТ

Кримському татариніві

Дебютував як літератор 1923 року в київському журналі «Нова громада». Найгучніший резонанс мали його повість «Смерть» (1927) і книжка літературних репортажів «Землею українською» (1929), в яких він одним із перших порушив проблему несумісності ідей більшовизму із психікою українців, рішуче засудив політику нищення національної свідомості та гідності інтелігенції, русифікацію українського суспільства.

стор. 6

РОЗДУМ

Кримському росіянину

Наприкінці XIX століття голландці покидали свої колонії в Південно-Східній Азії. Вони залишили величезні плантації кави, розвинені торговельні контакти й навіть невеликі залізниці. Саме тоді у пресі з'явилася стаття одного з членів голландського парламенту, що мала назву «Борг честі».

стор. 8

ЗАСТОРОГА

Українському кримчанинові

Нещодавно відбувся установчий їзд Всекримського громадсько-політичного руху «Русское единство». А напередодні його лідери депутат Верховної Ради Криму Віктор Попов та Сергій Баранов, відомий як очільник громадської організації «Громадський контроль», розповіли на прес-конференції журналістам, як вони борються зі своєю державою.

стор. 9

НАПУТТЯ

Українському школяреві

Упродовж останніх десятиліть у більшості країн Європи відбуваються докорінні зміни в законодавчій галузі, зокрема в забезпеченні якісної освіти для дітей з особливими потребами. Одним із наслідків проголошення незалежності України і вибору демократичного напрямку розвитку нашого суспільства стала ратифікація Конвенції ООН «Про права дитини».

стор. 14

Від головного редактора «Кримської світлиці»

Не можу збагнути, який стосунк мають країни Заходу до етнічних проблем у пострадянському просторі? Вони ж самі так стомилися від своїх національних меншин: корсиканців, басків, шотландців, фріул, брігасків, ладинів... Але вперто придивляються до наших. Наприклад, до міфічних русинів, чи то до російськомовного, чи, як люблять нині казати, – російськокультурного «етносу».

А чи можна собі уявити – хтось у Франції щільно розглядає проблему англокультурних бретонців? Звичайно, що ні, бо це б виглядало як сезонне загострення божевілья. Але західні пуголовки роблять вигляд, що наші проблеми їх дуже турбують. Вони листуються з «руськокультурними розмовниками», вивчають їхні вимоги, заяви. Вони допомагають їм матеріально.

Особливо чомусь подобаються місцеві сепаратисти і манкурти з українськими прізвищами, мовляв, я – щирий українець, але Батьківщину ненавиджу. Тому ми і спостерігаємо невичерпний потік етнополітичних мандрівників, які немов би вирішують проблеми, нав'язані політказкарями на всіляких конференціях із фуршетами та вечереями.

Особливо їм імponує Україна в період демократичної епідемії політичного сказу під назвою «вибори». Життєрадісні товстопузики, хвиля за хвилею, перетинають наші кордони і починають хвацько витрачати гроші своїх довірливих платників податків.

Колись британська «залізна леді» кинула до Києва перекопувати українців не відриваючи від Москви-Росії. Тетчер жахалася своїх ірландських і шотландських сепаратистів, тому хотіла перекопати українців, що вони – «руськіє», що сепаратизм – це страхіття, що проголосувати незалежність України дуже небезпечно.

Британська прем'єрка тоді сприймала кримських сепаратистів як рятувальників Єдиної і Неделімої. Що вже казати про менш обізнаних політиків Огрядної Західної Цивілізації.

Те саме можна казати і про церковні справи.

Для західної людини їхня церква – посередник між душею та небом, а наша Orthodox Church – чужинська, стародавня, архаїчна, щось таке випадково запале за сорочку історії після Візантії.

За руською церквою ховалася душа темна, тому небезпечна для ситого бюргера. У ХХ столітті за нею ховалися НКВС, вусатий монстр із силами комуністичного зла, ошуканий народ, татори.

Західним розумникам нема ніякого діла до духовної складової східних напівдикунів. Ну кому потрібно знати, що у червоному столітті комунокати знищили священників і культових споруд більше, ніж за всі війни останнього тисячоліття?

Сьогодні, дивуючись, ми побачимо не тільки тих, хто був прислужником кривавого лєнінського людоджерства, але й тих, хто безпосередньо брав участь у руйнаціях, знищеннях, ліквідаціях, депортаціях та інших лиходійствах проти свого народу. Вони шалено хрестяться, старанно цілують хрести, але не каються. І галасують, що саме вони – дбайливці воістину російського православ'я і знають, куди вести «заблукалу народну масу».

І саме з учорашніми катами російської віри ведуть душевні розмови західні дослідники. Прагнуть докопатися до глибини страждань із точки зору ката.

Розбещеному достатком західному хронителю свободи сповідання краще лише мріяти про історичне примирення двох гілок Христової віри виключно крізь віковичний конфлікт Москви та Ватикану. Мовляв, це їхній духовний розбрат.

– А як же паства? – питають зі Сходу. А із Заходу прилетить відповідь: «Це у нас – паства, а у вас – сіра маса, парафіяни».

Вивчаючи біографію Петра I Біснубатого, наштовхуєшся на оцінку Фрідріха Енгельса: «...Петро у варварській Росії варварськими методами воював із варварством!» Так, чужого народу не шкода!

Сьогодні на Заході мало відомо про масові вбивства москалями своїх братів по вірі у Батурині, на Західній Україні, у Биківні, до Полтави і після, цілими містами, волостями... Але у парижках добре знають казку-бувальщину про святого москаля Сергія Радонезького, про великомученика Миколу Кривавого. Їм цього вистачає. Європейців хвилює, що ми знаємо лише про вогнища з відьмами, загиблих дітей хрестоносців, Джордано Бруно, переляканого Галілея, конкістадорів... От, майже все, що нам відомо про їхню релігійну історію.

Але, насправді, ми, маленькі й убогі, не тільки їхньої – своєї історії не знаємо, не цінуємо.

СЛОВО

В гори і долини,
В море й океан
Лине голос «Бризу»,
Світиться екран.
В наших Збройних
силах
Він такий один –
Флотський дух гартує,
Моряків гуртує
елерадіоцентр «Бриз»

Пісню, що стала своєрідним гімном флотських телерадіожурналістів, починаються щоденні ранкові передачі телерадіоцентру ВМС України «Бриз» у Севастополі.

З часу першого виходу в ефір минуло п'ять років. Радіоцентр не лише перетворився на інформаційний центр флотського життя, а й згуртував навколо себе всі українські державницькі національно-свідомі сили Севастополя. Саме «Бриз» перший на цих теренах вийшов у телерадіоэфір українською, згодом і кримськотатарською мовами. Саме йому судилося проривати ідеологічну блокаду українського флоту...

Листи до редакції надходять із Фінляндії, Росії, Італії та Туреччини, де «Бриз» слухають на середніх хвилях. Розвиток і зміцнення Української держави, її Збройних сил, життя української громади в Севастополі, становлення українських шкіл і дитячих дошкільних закладів – у центрі уваги телерадіопрограм із телерадіоцентром. Найщиріші стосунки у «бризівців» із севастопольською «Просвітою», Всеукраїнським об'єднанням ветеранів, Союзом українок, українськими навчальними закладами.

«Бриз» залишається єдиною україномовною радіостанцією у Севастополі. І, як усе українське, від часу створення, на жаль, позбавлений тут належної державної підтримки: Міністерство оборони кошти виділяє лише на заробітну плату, встановивши творчим працівникам найнижчі посадові ставки в Криму і у ВМС України.

Але «Бриз» вистояв, поступово, на ходу, опановуючи теорію і практику сучасного телерадіомовлення, посів вагомий місце в севастопольському і кримському телерадіоэфірі. У цьому йому значною мірою допомогли побратими зі Львівської, Івано-Франківської, Тернопільської та Запорізької областей, Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення.

За п'ять років «Бриз» налагодив тісні творчі стосунки з обласними та регіональними телерадіокомпаніями України. Дедалі частіше його програми можна почути і побачити на каналах національних телерадіокомпаній, низку телевізійних фільмів демонстрували в США і Канаді.

Завдяки телерадіоцентру питання зміцнення Української держави, її армії і флоту, нагальні проблеми української громади Севастополя, моряків українського флоту доносяться до широкої громадськості.

ПО-РУССКИ

Я никак не могу понять, какое отношение имеет просвещенный Запад к этническим проблемам на постсоветском пространстве. Они настолько устали от проблем со своими национальными меньшинствами, что теперь присматриваются исключительно к чужим. Например, к мифическим русинам или к русскоязычному, а еще лучше – русскокультурному «етносу».

А вы можете себе вообразить, чтобы кто-то во Франции пристально рассматривал проблему англокультурных бретонцев, например? Я – нет, так как это выглядело бы на уровне сезонного обострения сумасшествия. Но западные головастики делают вид, что эта проблема их очень беспокоит. Они состоят в переписке с «русскокультурными собеседниками». Особенно им нравятся местные сепаратисты с украинскими фамилиями и малоросской риторикой...

КЪРЫМТАТАР ТИЛИНДЕ

Совет Бирлиги даркьалгъан сонъра пейда олгъан мейданлыклардаки этник меселелерге бильгили Гъарп не мунасебетте булунгъаныны ич де англашылмай? Олар озь аз микъдарлы миллетлернинъ меселелерини чезмектен о къадар ёрулгъанларки, энди ялынъыз эджнебийлернинъкине дикъкъатнен бакъып башладьлар. Мисаль ичюн, уйдурма «русин»лер, я да даа эйидже, рус медениетли «етнос»къа.

Францияда франциялы инглиз медениетли ватандашларнынъ меселесини тафсилатлы огренген бирисини тасавур этмек мумкюнми, аджеба? Зан этсек, ёкъ, чюнки бойле фикирлер зиядедже йылларнынъ айры мевсимлерде делиликнинъ кергинлешювине бенъземекте. Амма гъарптаки акъылзаделер бойле меселе оларны пек раатсыз эткенини косьтерелер. Олар «рус медениетли субетдешлер»нен мектюплешелер. Украин сой адлы ве малорос риторикалы ерли сепаратистлерни олар айрыджа бегенелер...

■ 5 березня, п'ятниця

День Казимира Пуласкі – свято польських громад на честь шлях-

тича, який створив у Америці першу кавалерію під час війни за незалежність. У Європі Пуласкі прославився обороною від російських військ містечок Бердичів (на Житомирщині) та Окопи (на Тернопільщині). Він мав пихатий норов та не розмовляв англійською, через що солдати війська Джорджа Вашингтона від нього повтікали, а сам Пуласкі пішов у відставку. Однак уже як приватна особа польський шляхтич створив загін із 68 вершників та 200 піхотинців, яких винайняв на власний кошт. Під час бойових дій проти англійців використовував бойову тактику козаків. Загинув у одній із битв. На його честь названі кілька десятків міст, містечок і повітів у 11 американських штатах, а також багато шкіл, гуртожитків, парків, вулиць, шосе, встановлено чимало пам'ятників. Це свято відзначають у польських емігрантських і діаспорних громадах у всьому світі. А в штатах Іллінойс, Вісконсін та містах Чикаго, Саванна – на урядовому рівні.

Файл mentalfloss.com/Pulaski: Пуласкі прославився як винахідник кавалерії США, фото сайту mentalfloss.com.

Арефе Куню (День порога), Вакф ал-Арафа (День цвинтаря) – віха у календарі мусульман на згадку про події, що сталися у стародавньому Єгипті часів Муси (біблійного Мойсея, Мусія). Згідно з Кораном, фараон не відпустив правдивих послідовників пророка Муси зі своєї країни, а також забороняв їм сповідувати єдинобожжя. Муса переміг у змаганні фараонових магів, але й це не зупинило ворожість правителя. Тоді на країну було наслано «кари єгипетські». Перші мусульмани вважали, що знайдені ними у Єгипті «міста мертвих» (ель-арафа, цвинтарі) якраз і є доказом описаних подій. Дата традиційно відзначається у Єгипті, але у пізньому середньовіччі поширилася по всій Османській імперії. Ця дата у Криму не є традиційною, чи навпаки, є давно забутою. Але тепер серед мусульман Криму посилюється вплив арабських і турецьких релігійних громад. Отож, потроху починають відзначати й Арефе-Куню.

■ 6 березня, субота

Казюкас, день Святого Казимира – литовське народне свято зустрічі весни. Відзначається у найближчі вихідні орієнтовно 4 березня, офіційного дня святого, який жив у XV сторіччі і став національним героєм литовців. Однак саме свято має значно глибші корені з часів, коли литовці разом з іншими народами були язичниками. На Казюкаса прийнято прикрашати оселі, а також обмінюватися дарунками у вигляді сухих гілочок верби, букетів засушених квітів, які зветься «казюками». Окрім литовців, котрих чимало мешкає в Криму, ці звичаї перейняли деякі караїмські родини, предки яких сторіччями проживали у Великому князівстві Литовському. Також через «квіткову» тематику свято «казюків» привертає увагу хіпі – «дітей квіток».

Файл www.regturas.lt: Існують школи майстрів, що роблять з засохлих (і навмисно збережених) рослин справжні шедеври прикладного мистецтва, розфарбовані в'язанки – казюки. Фото з сайту regturas.lt.

Тимофій-Весновій – дата народного календаря на честь православного святого. За народними прикметами «відкриває весну». «Тимофій ві-

сну віє, стариків гріє», – каже народне прислів'я. Цього дня, якщо надворі справді стояла сонячна погода, літні люди виходили на призьбу – невеликий глиняний уступ уздовж стін хати знадвору. Вели розмови, пригадували смішні історії. «І дід, і баба у неділю на призьбі вдвох собі сиділи, гарненько, в білих сорочках», – писав Тарас Шевченко. Католицькі прикмети на той самий день: «Свята Фелічіта снігу з поля відкида». «На святого Бедржиха більшає сонячного тепла».

Файл 7chudes.in.ua: У селі Моринцях збереглася хата Тараса Шевченка із парканом та призьбою. Фото сайту 7chudes.in.ua.

БЕРЕЗЕНЬ

■ 7 березня, неділя

День святого Томи (Фоми) – католицька дата, яку пов'язують із важливими спостереженнями над погодою. «Як випаде сніг на святого Томаса, того до смерті вистачить», «Зима, як її Фома несе, ще дуже довго нас трясє». На погоду цього дня звертали увагу й православні: «Якщо цього дня випаде сніг, то й Святий Тиждень буде сніжним; якщо буде сухо, то не чекай дощів і на Великдень». Також прикмети радять спостерігати уночі за місяцем: роги яскраві та круті – до морозу.

■ 8 березня, понеділок

Міжнародний жіночий день – у Криму його характерними ознаками є збільшення кількості жінок серед відвідувачів у барах та ресторанах, а також багато квітів. Кажуть, цього дня навіть дайшники не штрафують жінок за кермом.

■ 9 березня, вівторок

Тарасів день – цього дня українці всього світу вшановують Тараса Шевченка. За часів Російської імперії, а потім Радянського союзу, осіб, які поклали квіти до його пам'ятників або декламували твори Кобзаря, брали на карб як «ненадійних, підозрілих», невольних громадян. Політичні традиції сучасної України досі зберігають протестний потенціал цього дня. Так було під час акцій «Україна без Кучми», «Повстань, Україно», руху за розпуск парламенту 2007 року.

Віднайдення голови Івана Хрестителя – свято за православним календарем, присвячене двом дивним випадкам, коли відрубану голову пророка знову віднаходили перші християни. Вважається, що на Віднайдення місцевий птах собі гніздо знаходить, а перелітний вилітає з вирію, тому «зимового Івана» треба стежити за поведінкою птахів. Поява цими днями перелітних птахів віщує хороший урожай хліба.

Якщо чути дятла – весна буде пізньою. Синиця співає – весну наганяє, тетерук бурмоче – тепла наврочить, свірючок-зяблик свердлить до непогоди та холодів. Якщо птахи в'ють гнізда із сонячного боку дерев, літо буде холодним, якщо з тинистого – спекотним. Коли птах дергач крикне раніше за перепела, то коні все літо будуть голодні й худі, коли ж перепел раніше за дергача крикне – коні будуть ситі й здорові.

■ 10 березня, середа

Тарасій-Кумошник – дата православного календаря. Вважається, що від цього дня не можна спати вдень, інакше нападе «кумоха», лихоманка. А водночас саме у ці дні весняний сон валить з ніг: медики пояснюють це піком авітамінозу. Щоб уберегти родину від «кумохи», робили ляльки «лихоманки», що їх зв'язували без голки та ниток, з полотна. «Лихоманки» ховали за пічкою або в іншому затишному місці, дванадцять за числом місяців.

Файл handmade_idvz.ru: Звичай зв'язувати бабки-лихоманки зберігається в українських та російських селах Криму. Фото з форуму журналу «Ручна робота».

Сорок мучеників, Сороки (Заклички весни) – дата католицького календаря. Цього дня спостерігають за погодою. «Свята пані Вікторія обриває вікна рие», тобто цього дня часто бувають фатальні похолодання. «Сорок мучеників – сорок морозів», «Сьогодні всі сорок морозів приходять уранці». Вважається, що похолодання цього дня віщує холоди на наступні сорок днів. Також морози у ці дні означають родючий рік.

■ 11 березня, четвер

Торжество Православ'я – встановлення цього свята пов'язане з подіями Константинопольського собору 843 року, скликаного імператрицею Феодорою для відновлення іконошанування у Візантійській імперії. Після церковного собору 11 березня, що засудив іконоборців і відновив шанування ікон в імперії, Феодора влаштувала церковне свято. Для Криму змагання шанувальників та борців з іконами – складова історії півострова, особливо гірських та приморських земель. Тут залишилися сотні монастирів і тисячі печер, де одні фанатики переходили від інших. Часто місцеві князьки роками сповідували «нету» версію православ'я, навіть не підозрюючи, що у Візантії знову змінилася точка зору. Відтак чимало ченців ставали мучениками за віру, страждали чудові мозаїки та фрески, що їх руйнували іконоборці.

Весна народів Криму

Підготував
Олександр
Пилипенко

Помовчіть! Це – Шевченко

Ця публікація, вже не зовсім свіжа, потрапила мені на очі випадково, але розворушила чимало такого, що подумки ятрить мою душу. Невже свобода слова є свободою від будь-яких моральних цінностей, притаманних моему народові? І чому ми маємо вважати чи не найбільшими демократами зграю некроманів, які танцюють на останках відомих людей та збиткуються над їхньою пам'яттю? Мій народ говорить про тих, хто відійшов у інший світ, або добре, або ніяк. Тим більше, йдеться не про злочинців, а про людей, які стали окрасою нації.

Але не всім такий підхід до вповодби. У статті «Опасная тарасомания» («Крымская правда», 06.03.2009) її автор Антон Дальський зазначає: «В России без ущерба для здоровья можно судачить о личной жизни великих русских деятелей, к слову, далекой от праведной. Потому-то о Льве Толстом не преступно писать, что граф был далеко не страсто-терпец и знал толк в масштабных загулах с цыганами и кокоотками. Нет проблем с изучением алкоголизма Есени-

на. Не менее безвредное занятие смаковать эпизоды жизни Федора Достоевского, связанные с проигрышами дотла в рулетку в Баден-Бадене.

А уж своего величайшего поэта Александра Сергеевича Пушкина истерли до дыр орды пушкиноведов... И никто не тащит в ФСБ пушкиниста, увлекающегося изучением походов горячего русского литератора по дворовым девкам и подсчетом количества пушкинских байстрюков».

Що це – бажання похвалитися демократією по-російськи (яка вже вона є), чи нездоровий потяг до усього того, що робиться у спальні за зачиненими вікнами чи ще десь, куди можна потрапити, лише перетворившись на таргана? Воно нібито нікому й не потрібно, але ж хочеться, обсмоктуючи цю «цукерочку», насолоджуватися терпким смаком гріха...

Доки людина жива, на її боці закони, що забороняють зазірати у замкову щілину. А у статті 32 Конституції України зазначається: «Ніхто не може піддаватися втручанню в його особисте і сімейне життя... Неприпустимі збір, зберігання,

УКРАЇНСТВО

використання і поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, окрім випадків, визначених законом, і тільки в інтересах національної безпеки, економічного добробуту і прав людини». А ще «Кожному гарантується судовий захист права спростовувати недостовірну інформацію про себе...» І не лише спростовувати, але й домагатися відшкодування матеріальних та моральних збитків.

А що може вдіяти Олександр Сергійович, якщо його обожнювачі, рахуючи чужих безбатченків, на порядок помиляються? І яке відношення до його творчого доробку має інтимне життя поета? Та й чи йдеться про той доробок? Він уже давно відійшов на задній план, його затьмарили «кокоотки».

Але і російським некроманам, і тим, котрі мешкають на теренах України, всього замало. Тому не просять, а вимагають: «Дайте-но сюди «угрюмонабычившего гения украинской словесности!» І обурюються: «На его страстишки, низкие поступки, которых, как у всякого жившего и живущего, всегда в избытке, наложена длань «свидомой цензуры».

Нешановний авторе цих рядків! І на чому базується ваше переконання, що «низких поступков» у кожного «всегда в избытке»? Чи не зі свого власного досвіду зробили цей висновок? Бо особисто мені траплялося чимало світлих самовідданих людей, на яких ви теж необачно поширюєте цю характеристику, котрі могли б висунути до вас претензії. А щодо тих, хто вже не може захистити свою честь і гідність, зауважимо, що навіть до злочинців застосовується презумпція невинуватості, аж доки не буде винесено судом обвинувачувальний вирок.

Ось, посилаючись на інтернет, ви стверджуєте, що «солдатская служба совершенно не была для него (Т. Шевченка – Авт.) обременительной». Цікаво, а ви самі в армії служили? Хоча б рік. Чи відкупилися, мотивуючи це тим, що хотіли б захищати іншу державу? Не стану копірситися у смітті, яке вам вдалося назбирати, посилаючись на свідчення відомих людей про нашого генія. Поперше, тому, що ці факти неможливо перевірити; по-друге, вважаю такий підхід неетичним; по-третє, маю перед очима твори Тараса Григоровича, що пережили століття, – а не їхню емоційну оцінку когось із сучасників. Що ж до «ругать пана, как говорится, за глаза, и пить с ним водку и холуйствовать перед ним», то з поверненням до нашого життя панів (а раніше – партноменклатури) цю методуку в певний період свого життя застосовували чи не всі успішні люди... Тож «если морда кривая, нечего на зеркало пенять!»

А може краще вийти зі свого смітника і просто шанобливо схилити голову перед українським генієм?

Тамара СОЛОВЕЙ
Фото Олекси НОСАНЕНКА

ПО-РУССКИ

Сегодня уже нет авторитетов. Ни среди живых, ни среди мертвых. Однако живые еще могут постоять за себя, хотя бы благодаря 32-й статье Конституции Украины, в которой говорится: «Никто не может поддаваться вмешательству в его личную жизнь... Не допускается сбор, хранение, использование и распространение конфиденциальной информации о лице без его согласия...» А если это не просто лицо, а широко известная личность, покинувшая земные пределы?

Тут уже большой простор для действий литературоведов-некроманов. В какой только грязи не вываливают они гениев своего народа, будто А. Пушкин, С. Есенин, Ф. Достоевский.

Автору статьи «Опасная тарасомания» Антону Дальскому («Крымская правда», 06.03.2009 г.) обидно, что украинцы не спешат втаптывать в грязь своих гениев, в частности Т. Шевченко, поскольку, с его точки зрения, «на его страстишки, низкие поступки, которых, как у каждого жившего и живущего всегда в избытке, наложена длань «свидомой» цензуры». Да неужели ж все ныне живущие и когда-либо жившие на земле люди – негодяи? Позвольте не согласиться.

КЪЫРЫМТАТАР ТИЛИНДЕ

Бугунден – бугунь итибарлылар, тыры ве ольгенлер арасында гъайып олмалы. Амма, тырылар даа Украина Къануннынъ, 32 макъалесине нетиджесинде, къайсында: «Инсаннынъ, махсус яшайышына киришмеге, башкъаларнынъ акъкъы ёкъ... Инсан акъкъында, онынъ разысыз, конфеденциаль малюматны джыповы, сакъламы ве ишлетмеси ясакъ...» Я о шеърден чыкъкъан, белли инсан олса?

Бу ерде, энди эдебиятшынысларгъа, аркет этмесине буюк ёл ачыла. А. Пушкин, С. Есенин я да Ф. Достоевский олса да, олар озь миллет деаларнынъ адларына, чешит леке къоялар.

«Опасная тарасомания» адлы макъаленинъ Антон Дальский муэлифине («Крымская правда», 06.03.2009 г.), украинлер озь итибарларнынъ адларына леке къоймакъ истемегендерине ынджытлана. Биринджиден, бу Т. Шевченкогъа айт.

Зруйнувати стереотип

Півострів – територія України не у формальному вимірі. Як утвердити українство у Криму? Міркування Михайла Слабошпицького – письменника, виконавчого директора Ліги українських меценатів, члена Комітету з Національної премії України імені Тараса Шевченка записала наш кореспондент Людмила Таран

По-перше, про ті речі, які залежать не від нас, а державних чинників. Економічне благополуччя в Україні, а відтак у Автономній Республіці Крим – це найкраща агітація за Україну, українську національну ідею, реалізовану у формі української держа-

ви. Населення Канади чи США різнонаціональне, але воно є зразком патріотизму своєї країни, оскільки саме економічний фактор створює благополуччя, диктує високі патріотичні імперативи. Ці люди щасливі, що живуть у своїх державах.

УКРАЇНСТВО

По-друге про те, що залежить від патріотично налаштованої громадськості. Це – перманентна робота в Криму, але аж ніяк не поїздки з метою конфронтації з тамтешніми проросійськи налаштованими радикалами. Мова про інтервенцію якісної української популярної культури на зразок Скрипки, Вакарчука, «Танку на майдані Конго», «Тартака» тощо.

Таких форм і можливостей можна продумати немало. Маємо показати змаргіналізованій частині кримського населення, що українці – справді європейська і культурна нація, що за вимірами культурної повноцінності бути українцем – престижно. Не секрет, що на Півдні й Сході України, у самому Криму існує стереотипний, нав'язаний певними силами образ українця як напівмуриряки або «западенця-зарізяки», темно-го і тупого «салоїда». Наші діячі культури, мистецтва, літератури легко могли б цей образ розвіяти своєю активною присутністю в Криму. Питання в тому, хто й коли там був...

Хоча чому – бувають: наприклад, щоліта «вибиваючи пугівки» до будинків творчості у Ялті та Коктебелі – у славетній оселі Максиміліана Волошина... То чому не нагадують сусідам по пляжу хоча б про українське походження і Волошина, і, до слова, Антона Чехова?..

Якось ми, представники Ліги меценатів та організатори Міжнародного конкурсу української мови, їхали відкривати цей конкурс до Криму напередодні виборів до Верховної Ради. Увесь Крим був у білбордах із написами: «Українізації» – ні пяди кримської землі!» «Нет – українському языку!» Чекали провокацій. Але цього не сталося. Натомість від звичайних людей почули: «Язык стал разменной монетой политиков и маргиналов».

Ми тут, на материковій Україні, загрозу негації щодо державної мови пересічного кримчанина перебільшуємо. На жаль, відповідно спрацювали ЗМІ. Треба змінювати таке ставлення, дбаючи про конкретні справи.

Характерний приклад. Один із конкурсів, як уже говорив, ми відкривали у Сімферополі, в українській гімназії. Скажу щиро: такого дива я ніде – ні в нас в Україні, ні в Канаді, ні в США – не бачив. До Таврійського університету легше вступити, аніж до цієї гімназії, де директоркою працює пані Руденко. Як правило, тут навчаються діти різного роду керівників і бізнесменів: державної кар'єри без державної мови таки не зробиш. Батько однієї з учениць, чоловік російськомовний, так сказав мені: «Я хочу, чтобы мой ребенок учился в Острожской академии, а не в Таврическом университете. Государственный язык – обязательный».

Отож, ще однією обов'язковою умовою утвердження українства Криму є наявність престижних навчальних закладів.

ПО-РУССКИ

Экономическое благополучие в Украине, а соответственно и в Криму – самая лучшая агитация за Украину, украинскую национальную идею. Именно экономический фактор создает благополучие, диктует высокие патриотические императивы.

Интервенция качественной украинской эстрады, развитие престижных учебных заведений в автономии, все это, по мнению Михаила Слабошпицкого – писателя, исполнительного директора Лиги украинских меценатов, члена Комитета по присуждению Национальной премии Украины имени Тараса Шевченко, должно послужит увеличению присутствия украинства в Криму. Необходимо показать маргинализованной части кримского населения, что украинцы – действительно европейская и культурная нация, что по меркам культурной полноценности быть украинцем престижно.

КЪЫРЫМТАТАРТИЛИНДЕ

Украинадаки, шу итибарда Къырымдаки да, икътисадий эйилик – Украинанынъ озю ве Украина миллий гъаесининъ энъ гузель агитациясы ола. Икътисадиет тамам иле эйиликни мейдангъа кетире, ватанперверликнинъ алиий мефюрелерини идаре эте.

Украинанынъ гузель кейфиетли эстраданынъ джемааткъа таньгтырмасы, Мухтариетте илери ве сайтгъылы окъув юртларынынъ инкишаф эттирмеси – эписи булар, яздыжы, Украинадаки меценатлар лигасынынъ идареджи мудири, Тарас Шевченко адына мукъяфаты боюнджа комиссиянынъ азасы Михаил Слабошпицкийнинъ фикирине бинаэн, украинликнинъ Къырымда юзь бермесини арттырмакъ борджлу. Къырымдаки маргиналикке аит (аз мыкъдарлы, диккъаткъа алынмагъан) къысымына хас сакинлерге украинлерни, акъикъаттан да, авропа медениетли миллет олгъаныны косьтермеге керек, медений кемалатлыкъ дедеджесине коре украинли олмагъа – урьметли ве илери олмакънен бир экенини бильдирмек керектир.

Кримському татарині

Видатний український письменник і перекладач, посмертний лауреат Шевченківської премії Борис Антоненко-Давидович народився 5 серпня 1899 року у передмісті Ромен – селі Засуллі

Дебютував як літератор 1923 року в київському журналі «Нова громада». Найгучніший резонанс мали його повість «Смерть» (1927) і книжка літературних репортажів «Землею українською» (1929), в яких він одним із перших порушив проблему несумісності ідей більшовизму із психікою українців, рішуче засудив політику нищення національної свідомості та гідності інтелігенції, русифікацію українського суспільства. Після опублікування цих творів змушений був виїхати за межі України. Та й в Алма-Аті, де вдалося влаштуватися на роботу редактором одного з видавництв, йому не дали спокою опричники тоталітарного режиму. 2 січня 1935 року письменника заарештували.

Понад десятиріччя він був в'язнем Бамлагу НКВС. Повернувшись до України наприкінці 40-х, працював фельдшером у лікарні села Білий Рукав на Вінниччині. Але в липні 1951 року його за рішенням «трійки» відправляють на довічне заслання до Красноярського краю. Реабілітований у грудні 1956-го...

Повернувшись до улюбленої літературної праці, Борис Антоненко-Давидович пише роман «За ширмою», створює цикл «Сибірські новели», багато перекладає і до останнього подиху (помер 8 травня 1984 року) мужньо боронить українську мову, дбайливо розчищаючи замулені зайдами правічні джерела рідного слова. Його фундаментальна мовознавча праця «Як ми говоримо» донині не втратила актуальності, хоча вже понад 20 років минуло з часу ухвалення відомого закону про мови.

Зважаючи на київські відстані, можна стверджувати, що й після смерті письменник опинився в своєрідному засланні. Могила Антоненка-Давидовича не кожен зможе відшукати на віддаленому Лісовому кладовищі.

Ревний поборник рідного українського слова завжди з повагою ставився до всіх мов, бо вважав, що «живі мови, тобто мови, якими народи користуються сьогодні, – завжди національні. Вони несуть на собі виразні відбитки історичних шляхів, якими йшов цей народ, географічних особливостей його території і характерних властивостей його духовного складу, його духовної психіки». Саме тому письменник користувався неабияким авторитетом у представників багатьох народів, зокрема й кримськотатарського.

Промовистим свідченням цього слугує документ, віднайдений у раніше закритих архівах спецслужб й оприлюднений у двотомнику «Кримські татари: шлях до повернення» (К., 2004; упорядники: О. Бажан, Ю. Данилюк, С. Кокін, О. Лошицький). Пропонуємо вашій увазі його текст у власному перекладі українською.

«Інформаційне повідомлення голови КДБ при РМ УРСР В. Нікітченка ЦК КПУ про листування українського письменника Б. Антоненка-Давидовича з кримським татариним М. Османовим

«м. Київ 24 квітня 1967 р.

Секретно

Комітет держбезпеки при РМ УРСР має відомості про те, що в серпні 1966 року письменник Антоненко-Давидович Б. Д. отримав листа із Ташкента від Османова Мансура, татарина за національністю, в якому останній пише:

«...Я мешканець Ташкента Османов Мансур, кримський татарин за національністю, водій за професією. Як і всі кримські татари, я з нетерпінням очікую вирішення нашим урядом нашого національного питання. Ось уже два роки наші представники безперервно перебувають у Москві й домагаються справедливого вирішення нашого національного питання – повернення до рідного Криму. Вже побувало близько тисячі осіб, але будь-якої позитивної відповіді чи навіть прийому на вищому рівні нема.

... Що я отримав у житті? Що очікує моїх дітей? У мене три сини. Мої діти часто приходять додому й скаржаться, що їх називають «зрадниками». Але ж сплигло вже 22 роки, а ми все ще зрадники... Де ж ленінська політика? І чому на ХХ з'їзді говорили про національні права?

Шановний Борисе Дмитровичу, може, ви що-небудь як письменник можете мені пояснити? Я про вас чув як про справедливого і прогресивного письменника і тому до вас звертаюся...»

У відповідь Антоненко-Давидович написав Османову такого листа:

«... Я повернувся тільки-но з вашого Криму, тоді як ви і ваш народ – справжній господар цієї землі – не можете туди поїхати... Мені самому сумно і незрозуміло, чому досі не відновлена, хоч із запізненням, справедливість. Із вами вчинили не тільки несправедливо, а й жорстоко під час культу особи Сталіна. Жоден народ не може бути відповідальним за дія-

УКРАЇНСТВО

ня тих чи інших його представників і жоден народ не можна карати позбавленням Батьківщини. Я також не розумію, чому ви до цього часу не повернуті до Криму, як повернуті калмики, інгуші й чеченці. Я можу поради тільки – відправляйте і надалі своїх представників до Москви. Просіть у ЦК КПРС і Верховній Раді справедливого вирішення вашого національного питання. Вимагайте від своїх депутатів порушувати у Верховній Раді питання щодо повернення кримських татар на рідну землю. І ще раджу вам – оберігайте мову і ваші народні звичаї. Нехай ваші діти не забудуть цього, тому що коли народ утратить мову, він перестане бути нацією. Якщо ви не зумієте передати своїм дітям тугу і любов до рідної землі, то їм уже не потрібен буде Крим, їм буде байдуже, де жити, як жити, з ким товаришувати.

Крим приєднаний до України, але це мало тішити мене і багатьох моїх одноплемінників. Я би з більшим задоволенням читав вивіски не лише російською та українською мовами, а й татарською. Того вимагає справедливість. Але я гадаю, що у вас чимало друзів, які розуміють вашу біду, і серед російських товаришів. Зокрема, вважаю, що вас зрозумів би поет Твардовський, він же редактор «Нового мира», який у одній зі своїх поем, згадуючи Сталіна, сказав: «Он мог на целые народы // Обрушить свой державный гнев».

Гадаю, що вас зрозумів би і вилив би ваше горе поет Солоухін, чудові вірші якого друкувалися в «Літературній газеті». Зверніться і до них із таким самим листом, як до мене. Нехай і вони знають про ваше горе, про ваші сподівання... Бажаю вам і вашим одноплемінникам успіху у ваших справедливих вимогах – повернення на Батьківщину».

Викладений вище лист Антоненка-Давидовича нині розмножений і поширюється серед татарського населення в Узбецькій РСР».

Вельми типовий для комуністичної імперії політичний донос, вважаємо, не потребує розлогих коментарів.

Анатолій СИТНИК

ПО-РУССКИ

Выдающийся украинский писатель и переводчик, посмертный лауреат Шевченковской премии Борис Антоненко-Давидович дебютировал как литератор в 1923 году

Громкий резонанс имели его повесть «Смерть» и книжка литературных репортажей «Землей украинской», в которых он высветил проблему несовместимости идей большевизма с психикой украинцев.

Всегда с уважением относился ко всем языкам, так как считал, что «живые языки, т. е. языки, которыми народы пользуются сегодня, – всегда национальные...» Поэтому мнение писателя было авторитетным у представителей многих народов, в частности и крымскотатарского.

Свидетельством служит письмо к Осману Мансурову, найденное в архивах: «...И еще советую вам – оберегайте язык и ваши народные обычаи. Пусть ваши дети не забудут этого, если народ потеряет язык, он перестанет быть нацией...»

КЪРЫМТАТАР ТИЛИНДЕ

Белли украин шаири ве терджимеси, омюр-бою Шевченко мукафатынынъ лауреаты Борис Антоненко-Давидович 1923 сенедде эдебиятшынас киб ишнини башлады.

«Олюм» повести, ве эдебият репортажлары «Землей украинской» адлы китаби эписинден къуветли эди. Чунки, о большевизм гъасинен украинлернинъ психикасы

Эр бир тильге о урьметнен келе, чунки «тыры тиллер», яни миллетнен ишлетилген тиллер – эр даим миллий олгъаныны деп сая эди. Онынъ ичюн яздыжы чокъ миллетлерде, шахсий къырымтатарларда нуфуз къазанды.

Рус эльязмалы весикъасы, махсус хызметчилернинъ архивиндан: «...Озь анна тилини ве урф адетлеринизни сакълап турынгъыз. Сизин балаларынгъыз де буны унутмасын, чунки миллет тильни джойса, о энди миллет деп сайылмаз...», бойле сезлерни Борис Осман Мансуровнынъ мектубинде язды.

Колоністи і колонізатори

Наприкінці XIX століття голландці покидали свої колонії в Південно-Східній Азії. Вони залишили величезні плантації кави, розвинені торговельні контакти й навіть невеликі залізниці. Саме тоді у пресі з'явилася стаття одного з членів голландського парламенту, що мала назву «Борг честі». Головна ідея автора полягала в тому, що голландці повинні сплатити країні, яку вони залишають, ретельно вирахувану суму, тобто компенсувати колонізованому народу завдані збитки. Як не дивно, але така публікація стала основою державної програми тодішнього голландського уряду.

Важко передбачити щось більш неприйнятне для сучасної Росії, ніж натякнуті їй розрахуватися зі своїми колишніми колоніями. Для росіян Криму це взагалі складна проблема. Адже претензії можна виставити від Криму, їх самих справедливо зарахувати до народу-завойовника. Навіть назвати себе, росіян, колонізаторами, якими були їхні батьки і діди, у них язик не повернеться на таке.

Приєднання колоній до Росії тривало поетапно – спочатку військове придушення противника, знищення його політичного устрою (супроводжувалося грабунками, убивствами цивільних і розоренням поселень), а потім – обкладання

новими податками, введення колоніальної адміністрації і відбирання земель. Все це було і в Криму. І немає нічого більш недоречного, ніж указувати на ті сумнівні блага, що їх нібито отримали кримські жителі від завойовників. Для носіїв імперських амбіцій властиво вдягатися в мантії цивілізаторів, не запитувати по-війшованих, чи хочуть ті бути цивілізованими. Незаперечним тут є факт примусу, насильницького нав'язування своєї волі і права розпоряджатися майном, долею підкорених народів. Росіяни Криму, як і росіяни взагалі, повинні чесно визнати себе колонізаторами. Зі всією пов'язаною з цим моральною відповідальністю.

Отже, російська більшість Криму від цього надзвичайно далека. Їхні політичні погляди – химерна суміш автономізмів і регіоналізмів із притлумленим бажанням знову злитися з Росією, так би мовити, бути повторно нею колонізованими. Дивним чином кримський російський автономіст виключає із числа своїх союзників кримських татар. Чи не відчувається в цьому провинна? Було б історично несправедливим таке кримське братерство – росіян із караїмами, вірменами і з кримськими татарами.

Ан-ні, виявляється, немає для цього кримського автономіста більш затятого ворога, ніж тутешній татарин.

РОСІЙСТВО

Частина 1

Врешті-решт, хто ж тоді є кримський росіянин? Безперечно, це нащадок колонізаторів на теренах із глибоким постколоніальним синдромом. І націлює він своє розчарування на кримських татар.

Кримські росіяни поєднують у собі не лише занепад російської культури, незрозумілої і невизначеної, а також усі вади сучасної російської самосвідомості. З одного боку, бачимо провінційність і залежність від міркувань із Москви, відчуття вторинності, образи від столичної зневаги, з іншого, неприязнь до всього світу і пихатість, властиву тій же Білокам'яній. Напівдзедатний російський флот і Севастополь, героїзм якого залишився далеко в минулому, як і раніше, трепетно улюблені. Але ж потрібно погодитися, що у метрополії вже давно немає ні до тебе, ні до Севастополя жодної справи. У Москві кримські росіяни відчувають зневагу як провінціали, а від самих російських провінціалів чують докори за те, що живуть, мовляв, «під хохляцькою окупацією».

Власної цікавої культури у кримських росіян немає. Ідеї, що ними послугують, придумані для них у Росії або ж дрібненькі. Література нікчемна, наукових шкіл немає, політичне життя викликає презирство до ключових фігур. Та чи є взагалі якась особлива російська кримська культура? Ось питання, на яке бракує однозначної відповіді.

Отож саме визнання себе завойовниками і колонізаторами Криму може сприяти також росіянам до осягнення свого стану.

Кримське ханство було знищене, землі татар роздавалися російським чиновникам і солдатам, традиційна культура пригнічувалася. До Криму запрошували все нових переселенців, які сумували тут за своїми краями. Ось такі факти повинні знайти своє місце, скажімо, на уроках кримської історії в школах. Бо та, що представлена на рівні концепцій, пригломшує неопрацьованістю, сповна відповідає як російським імперським, так і радянським державним поглядам.

Кримська історія зараз складається з величезної кількості підтасованих фактів, дрібних досліджень різних епох і культур. І вся ця пишність накривається армійським сукном завершальної російської присутності. Крим постає або як місце резиденції царів, або ж як фальшива квітуча «всесоюзна здравниця». Складається хибне враження, що кримську історію неможливо написати незалежно від московського підходу. Дивна байдужість кримських істориків, культурологів і політологів нічим іншим не пояснюється, як гіпнотичною залежністю від Російської Академії Наук. Але ж саме вона визначає вторинність, неоригінальність поглядів кримських росіян.

Завойовники і колонізатори могли б сказати щось своє, правдиве, коли б чесно зізналися у своїх вадах і намірах. А вони все ще видають себе за просвітителів і годувальників.

Андрій КИРИЛІВ

ПО-РУССКИ

В конце XIX века голландцы покидали свои колонии в Юго-Восточной Азии. И тогда в печати появилась статья «Долг чести». Основной мыслью статьи было то, что завоеватели должны выплатить колонизируемому народу сумму за нанесенные убытки.

Трудно представить, что либо более неприемлемое для современной России, чем намекнуть ей рассчитаться со своими бывшими колониями. Для россиян Крыма это вообще неразрешимая проблема.

Увы, крымская история сегодня это огромное количество подтасованных фактов. Создается ошибочное впечатление, что крымскую историю невозможно написать независимо от московского подхода. Безразличие крымских историков, культурологов и политологов ничем другим не объясняется, как гипнотической зависимостью от Российской Науки.

КЪЫРЫМТАТАР ТИЛИНДЕ

XIX асырнынъ сонъунда голландиялылар Дженубий-шаркый Асияда ерлешкен мустемлекелерини терк этметке эдилер. Шу девирде неширде «Намус борджу» адлы макъалени пейда олды. Макъаленинъ эсас гъаеси – мустемлеке топракларындаки ерли халкъларгъа косьтерильген зарар ерине запт этиджилер пара төлемек борджлу олгъанлары айтылгъан эди.

Земаневий Русиеге нисбетен бойле адисени тассавур этмеге зордыр. Къырымдаки русиелер ичон бу асыл да чезильмеген бир меселедир. Амма, языкъ ки, земаневий Къырым тарихы – бу бири-бирине уйгъунлаштырылгъан фактларнынъ буюк топلامдыр. Дерсинъ ки, Къырым тарихыны москвалы нокътаи-назарына къулакъасмайып язмагъа мумкюн дегиль. Къырымдаки тарихчы, культуролог ве политологларнынъ первасызлыгытъялынынъ Русие Илиминен гипнотик алякъадан асыл олгъаны ангълаштыла.

Як сіється розбрат

Нещодавно відбувся установчий з'їзд Всекримського громадсько-політичного руху «Русское единство». А напередодні його лідери депутат Верховної Ради Криму Віктор Попов та Сергій Баранов, відомий як очільник громадської організації «Громадський контроль», розповіли на прес-конференції журналістам, як вони борються зі своєю державою, нібито цим самим відстоюючи інтереси всіх російськокультурних кримчан. Бо «так звана» незалежна Україна з «так званою» титульною нацією (це – за трактуванням шановного депутата) займаються насильницькою українізацією, а попередній Президент, психічне здоров'я якого промовець постійно ставив під сумнів, видав кілька «злочинних» указів, «легалізувавши цим самим фашизм».

Тож Віктор Попов, не гаючи часу, подав серію позовів до суду, аби скасувати укази про присвоєння звання Героя України Степану Бандері та Роману Шухевичу, а також щодо визнання вояків ОУН-УПА борцями за незалежність України. Депутат обіцяє, не зупиняючись ні перед чим, дійти до міжнародних судів, але домогтися скасування згаданих указів, а перш за все організувати заяву ВР АРК про одностайну підтримку своєї позиції. Оскільки, на його думку, відбувається «фашизація України» і може статися неприпустиме: портрети «цих негідників» з'являться в школах, увійдуть до методичних посібників, хоча це «скажені собаки», а не герої. Взагалі міцного слова В. Попов не цурався.

Ще він говорив про переформування свідомості людей, перетворення їх на «покірливу біомасу» та про кровопролиття. Хоча, зрештою, «покірлива біомаса» до якихось протестних дій, тим більше, крайніх, просто не здатна, у такому випадку і кровопролиття не є реальним. Аби ж то ще людей не накручували отакі борці за народні інтереси!

Бо хіба ж якось інакше можна назвати Всекримський консультативний референдум про статус російської мови як другої державної, який збирається нав'язати людям цей депутат, нехтуючи громадським спокоєм? А те, що його позицію вголос чи мовчки підтримують і представники владних верхівок, можна зрозуміти, хоча б спостерігаючи вже через місяць після закінчення першого туру виборів біг-борди по усьому центру міста, де жінка з чорною косою закликає захистити російську мову. А

це є порушенням закону і може тягнути за собою неприємні наслідки.

Але «Русское единство», як і представники усіх крайніх позицій, шукає ворогів там, де ними і не пахне. Інакше як зрозуміти мусовані нападки на кримську владу, яка сидить в «м'яких кріслах» і, за словами лідерів «Русского единства», старанно догоджає київським «дядькам», замість того, щоб домогтися «належного ставлення до Криму» і не дозволити «збиткуватися над кримськими святими символами». (Йдеться про те, що український Державний прапор біля парку імені Т. Г. Шевченка новіший і чистіший за кримський.) Звинувачення, як на мене, висмоктане з пальця, те ж саме можна сказати і про фразу «Україну перетворили на концтабір».

– Ми хочемо дітям іншу культуру, іншу свідомість, – заявив один із промовців.

Тут же був зачитаний внутрішній документ, підписаний одним із «провідних українізаторів» – Головою Ради міністрів АРК Віктором Плакідю, де той звітує Києву про хід виконання Програми розвитку і функціонування української мови в АРК на 2004-2010 роки. У програмі згадуються деякі локальні заходи як то семінари «Ділова українська мова». Йдеться також про 28 періодичних видань українською та іншими мовами, з яких 25 точно не мають до української жодного стосунку. Зміни у радіомовленні на ДТРК Крим спотворюються з точністю до навпаки: якщо у звіті пояснюється, що радіопересилання українською мовою збільшені за рахунок таких передач, як «Млин», «Вітаємо», «Нова енергія», «Ранок з нами», тобто теж переважно українськомовних, то зі слів депутата треба розуміти, що ці передачі, навпаки, шойно з'явилися в радіоэфірі за рахунок російського мовлення. 7 шкіл з українською мовою навчання на увесь Крим – це теж забагато. А те, що до україномовної «Школи-колегіуму» в Алушті було зроблено прибудову та ще й з міського бюджету, взагалі пережити важко. І хоча Всеукраїнські шкільні олімпіади та конкурси «Вчитель року» відбуваються майже з усіх предметів, зазначається у звіті і обурює саме те, що вони відбуваються також з української мови. І вже вкрай розлючує депутата те, що за чотири підзвітні роки на програму було використано 288 тис. грн. У Сімферополі за ці гроші донедавна можна було придбати звичайнісіньку квартиру.

РОСІЙСТВО

Але ж якби все це відбувалося не за рахунок російськокультурних! Хоча трудяться і сплачують гроші в бюджет і батьки отих дітей, на освіту яких витрачено такі «шалені» кошти! То навіть робити вигляд, що їх не існує в природі?

Втім, не можу не зазначити: дещо «Русское единство» зробило і доцільного. Це – ініціювання рішення влади від фармації подавати анотації до всіх ліків двома мовами. Навіщо завдавати зайвого клопоту літнім російськомовним громадянам, яким уже запізно змінюватися і які можуть завдати шкоди своєму здоров'ю, не зрозумівши в анотації медичної термінології? Що ж до перекладу імен українською замість передання їх фонетичного звучання російською, то це порожня маячня. Від цього володарі перекладних імен та їхні нащадки не стануть автоматично українцями, так що С. Баранов та В. Попов з цього приводу можуть спати спокійно. А ось коли наша держава справді випростається з бідності і в ній нормою стане доброзичливе ставлення до всіх народів, тоді вже нацькування одних людей на інших буде абсолютно безперспективною справою.

Тамара НЕВЕСЕЛА

Р. S. Та не минуло й тижня, як зі свіженької газети «Русский мир», зареєстрованої бо-зна коли та раптом реанімованої, вже можна було дізнатися, чому так не поздоровилося урядовцям. П'ятеро урядовців та депутатів заявили про припинення членства в Російській общині Криму. І таку вказівку дав їм нібито голова кримського уряду, «схрытый русофоб и украинский националист» Анатолій Гриценко. А віцепрем'єр уряду Тетяна Умрихіна замість того, щоб саджати своїх земляків «на коли» (як закликає «патріотична» російська громада), заснувала новий рух: «За російсько-українську співдружність».

Тож зрозуміло, що безкоштовна газета, яку можна було брати «на кілограми», зараз – єдина надія пробудити у людей потяг до антидержавницької діяльності. Але потяг, здається, вже пішов.

ПО-РУССКИ

Совсем недавно состоялся учредительный съезд Всекрымского общественно-политического движения «Русское единство». На пресс-конференции его лидеры депутат ВР АРК Виктор Попов и руководитель общественной организации Сергей Баранов сообщили журналистам, что намерены непоколебимо защищать интересы русских и русскокультурных граждан Крыма. Именно с этой целью Виктор Попов обратился в суд, пытаясь аннулировать все последние указы Президента, подозревая, что тот психически нездоров. Снова прозвучала тема консультативного референдума по поводу придания русскому языку статуса второго государственного. Поступила также жесткая критика в адрес премьер-министра АРК Виктора Плакиды, который, работая по программе, связанной с укреплением в Крыму позиций украинского языка, за четыре года потратил из бюджета Крыма сумму, которой хватило бы разве что для покупки обычной квартиры.

КЪЫРЫМТАТАР ТИЛИНДЕ

Якьынларда «Русское единство» адлы умумкьырым ичтимай-сиясий арекетиниң тесис топлашуву булунды. Кечирильген пресс-конференцияда онынъ башлыкълары КъМДж ЮР депутаты Виктор Попов ве ичтимай тешкилятнынъ ребери Сергей Баранов мухбирлерге Къырымнынъ рус ве рус медениетли ватандашларгъа къатнетиен къолутув къытереджегини билдирдилер. Айны бу макъсад иле, Президентнинъ рухий сагълыгъында шубеленип, Виктор Попов девлет башлыгъыннынъ сонъки ферманларыны лягъу этмек ниетинен, махкемеге мураджаат этти. Кене рус тилине экинджи девлет тили статусыннъ бермеси боюнджа консультатив референдумнынъ кечирилов мевзусы джанланды. Къырымда украин тилининъ туткъан ерини пекитюви программасы бинаэн чалышкъан КъМДж баш назири Виктор Плакида Къырым бюджетинден дёрт йыл девамьндаки, бельки, адий квартира сатып алынмасына етерли, масрафлары ичюн тенкъитке огъратылды.

Не зрадити довіру дельфінів...

Дельфіни відомі людині з давніх-давен, але й досі залишаються доволі загадовими істотами. І, можливо, однією з найприємніших екскурсій для туристів, що приїждять до Севастополя, стане відвідання дельфінарію

Наділені інтелектом та силою, вони швидко переймають забавганки людей. Чи можна уявити собі кращого «колегу» в освоєнні моря?

Усе це спонукало подивитися на дельфінів іншими очима і створити спеціалізовані установи для вивчення – дельфінарії. І тут виявилось, що тварини ці – суцільна таємниця. Залишалася незбагненою загадка «крейсерська» швидкість дельфінів – до 40 кілометрів за годину! Як з'ясувалося, розгадка криється в надзвичайно еластичній шкірі дельфінів, що запобігає завихренню: вони ніби врізаються у воду. Мрія корабелів – створити покриття суден за зразком шкіри тварин.

Чергова таємниця цих істот – пірнати на глибину до 300 метрів без будь-яких ознак кесонової хвороби, яка вражає водолазів: при швидкому підйомі з глибини кров людини «закипає».

Ще одна з вражаючих здатностей дельфіна, розкритих порівняно недавно, – орієнтування на звук. Це відкриття стало поштовхом до ще пильнішого вивчення унікальних істот.

Дивним і нерозгаданим є приязне ставлення дельфіна до людини. Величезна розкрита паща (в афаліні – 88 зу-

бів на зразок тигрячих ікол) мимохіть викликає відчуття небезпеки. Але не варто боятися цих доброзичливих істот: вони не тільки не зашкодять, але здатні врятувати, якщо людина раптом починає тонути.

У січні Національний екологічний центр України та Дружина охорони природи Києва ініціювали проведення всеукраїнської перевірки умов утримання китоподібних у численних державних і приватних дельфінаріях. У севастопольському регіоні перевірку здійснили представники Державної екологічної та Державної Азово-Чорноморської екологічної інспекції.

На території Севастополя розташовано два дельфінарії – науково-дослідний центр Збройних сил України «Державний океанаріум» і дельфінарій в Артилерійській бухті – приватне підприємство «Біологічна станція», яке зазвичай відвідують туристи.

Перший, крім науково-дослідної та науково-просвітницької роботи, провадить і лікувальні сеанси дельфінотерапії для дітей, хворих на церебральний параліч. Результати такого лікування свідчать про надзвичайно позитивний перебіг.

Другий розташований в Артилерійській бухті і створений для демонстра-

ЕКОЛОГІЯ

ції вистав за участю морських тварин – дельфінів-афалін і північних морських котиків.

Зі слів головного фахівця Державної екологічної інспекції Севастополя Олени Даньшиної, за результатами соціологічного дослідження «Оцінка соціальної та культурної значущості дельфінаріїв Криму», проведеного 2006 року, цей дельфінарій відзначений Міжнародною премією Генрі Форда, дипломом «Лідер області» в національному бізнес-рейтингу серед ботанічних садів і зоопарків України.

2007 року дельфінарій отримав міжнародну нагороду «Лаври слави». Щодо результатів недавньої перевірки, то у севастопольських дельфінаріях – повний порядок.

Усі тварини утримуються в теплих закритих вольєрах і щоденно проходять ветеринарний огляд. Їхній харчовий раціон – до семи сортів риби щодня.

В океанаріумі регулярно народжуються малюки, що свідчить про зразкові умови утримання.

– У Криму зараз діють три центри порятунку дельфінів, створені на базі дельфінаріїв: в Євпаторії (Донузлав), Артилерійській бухті Севастополя та Карадазькому природному заповіднику. В них організовано мобільні загони фахівців із необхідним набором устаткування і матеріалів, – розповідає Олена Даньшина.

У наш скрутний час така турбота про розумників із морських глибин дуже тішить. Бо головне, на мою думку, – не зрадити довіру до людини цих дивовижних істот. Незбагнених, як сама природа.

Лідія СТЕПКО,
власкор «КС», Севастополь

Фотознімки Олени ДАНЬШИНОЇ,
Іллі ТУРБАНОВА

ПО-РУССКИ

Одной из многочисленных интересных экскурсий для туриста станет посещение Севастопольского дельфинария.

Дельфины известны человеку с глубокой древности, но до сих пор досконально не изучены. Долго оставалась необъяснимой «крейсерская» скорость их движения – до 40 км/час. Оказалось, что разгадка кроется в особой эластичности кожи дельфина, которая предотвращает завихрения. Удивительна их способность нырять на глубины до 300 м без признаков кессонной болезни.

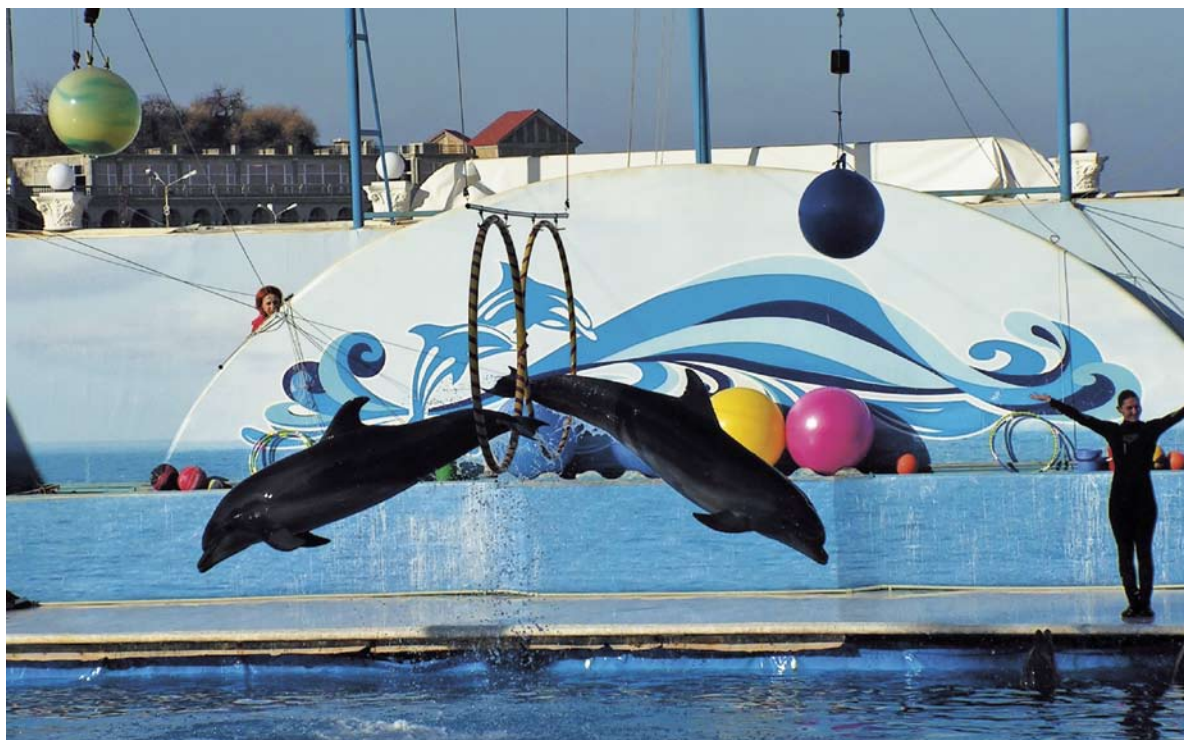
Необъяснимо и дружелюбие дельфина по отношению к человеку. Огромная раскрытая зубастая пасть (у афалины 88 зубов типа тигриных клыков!) невольно вызывает чувство опасения. Но не стоит бояться этих добродушных животных: они не только не приносят людям вреда, но могут даже спасти тонущего.

КЪРЫМТАТАР ТИЛИНДЕ

Севастополь (Акъяр) шеэрининъ мусафирлери ичюн дельфинарийге зиярет энъ хош теэсуратларыны къалдыраджагына шубе ёкъ.

Къадим заманлардан белли олгъан юнус балыгъы инсалар ичюн аля даа сырлы бир махлюкъ олып къалмакъта. Оларнынъ бир саатте 40 километрге еткен «крейсер» сурьаты чокъ вакыт девамьнда анълашылмагъан эди. Юнус балыгъы 300 м. къадар теренликке далгъанда, дальджылар огърагъан кессон хасталыкынынъ аляметлери беян олмагъаны да айретте къалдыра.

Адамларгъа нисбетен достане мунасебети де анълашылмай. Кескин тишлерге толу ачыкъ агъызны корьгенде (афалинада исе къаплагынъкине ошагъан 88 дане тиши бар!), истеристемез къоркъу дуясынъ. Амма аксине, бу мераметли айванлар инсангъа зарар кетирмей, базыда сувгъа баткъанларны къорчалай.

ІВАН АМПІЛОГОВ

Вольєр зради

Книга Івана Ампилогова «Вольєр» постає як продовження естафети кримських утопій та антиутопій. Мається на увазі низка зовні не пов'язаних між собою творів, які подають історію півострова тенденційно: або через рожеві, або через чорні окуляри. Майбутнє Криму, моєї маленької батьківщини, змальоване в книзі Ампилогова, мене лякає. Скажу більше, воно мені огидне, – як і, ймовірно, більшості потенційної аудиторії. Але що взагалі є антиутопія, як не превентивний удар по свідомості епохи, спроба запобігти згубному історичному сюжетові? Отже, «Вольєр» – це найжахливіше із усього, що я коли-небудь читав про Крим. Жахливе тим більше, що описані в книзі речі цілком можуть здійснитися. Повернення Криму до звичної йому, здавалося б, Імперії обертається багаторівневим колапсом – культурним, етнічним, екологічним, єдино що не економічним. Але це навіть не піночетівська утопія – «свобода економіки при відсутності свободи слова». Свобода слова тут просто нікому вже не потрібна. Гіпнотичний спрут Імперії розм'якшує своїми делікатними щупальцями навіть лібералів. У якийсь момент гість півострова, що виховувався в Європі, українець, втрачає здатність пояснити кримчанам, «навіщо йому потрібні європейські газети й чому не потрібні російські «Вести»». Агресивна тоталітарна Росія, з її безглуздою спрагою нарощування території, відкинута Європою квазідемократична Україна, з її наплювацьки злочинною байдужістю до проблем формально належного їй Криму, обезголовлений, запаскуджений Крим. Книга «Вольєр», з усією її богомерзенністю й песимізмом – це навіть не ляпас суспільному смаку. Це стусан будь-якому націонал-утопізму: російському, українському, а найголовніше – кримському. Наше майбутнє поводитися з нами так, як ми на це заслуговуємо.

З передмови Ігоря Сіда, поета (Москва)

Того дня Аркадій Борисович розповів Олексію багато різних і шокуючих речей. Він діставав із портфеля виписки й документи. За освітою він був біологом і любив тварин, був охочий розповісти людині «з материка», з Європи, про огидні, жахливі речі, хоча очевидно нервувався, і його збудження часом чергувалося з сумнівом «у цій людині». Він зізнавався, що в Криму його ніхто не хоче слухати й вважають диваком, ба навіть. «Так я сам відчуваю, ніби я щось на зразок динозавра, кроманьйонця – такий собі вимираючий вид!» – говорив він про це.

Фактично ж Аркадій Борисович розповів наступне.

Половання на дельфінів відбувається в Криму по всьому узбережжю. Десятки фірм забезпечують охочих катерами, обладнаними гарпунними гарматами або ж зі спеціальними рушницями, що прикріплюють до дельфінів буї. Часто просто стріляють із гвинтівок, а потім дістають підстрелених тварин гаками. Полюють цілий рік, але частіше влітку, коли туристам комфортніше й рідше штурмувати. Дельфіни виду афаліна останнім часом трапляються рідко, і за такий тро-

фей треба заплатити значну суму; білобочків теж усе менше. Найчастіше полюють на морських свиней, а тому основне полювання проходить зараз в Азовському морі. Там же донедавна ловили білуг, але великих, тобто придатних для азартного лову, уже не залишилося.

Для виявлення дельфінів використовують радари військового й напіввійськового зразка, і мисливці прямо підходять до стада. Раніше дельфіни трималися дружно, але тепер частіше намагаються розсіпатися в різні боки парами або поодиночці. Добутого дельфіна дістають на палубу, фотографують з ним, готують печеню з його м'яса або, за бажанням, смажать печінку. Іноді мисливці хочуть забрати трофей додому, і їм роблять опудало голови дельфіна або консервують м'ясо й доправляють за адресою, але частіше туша дістається власникові катера, і він здає її на собачі консерви.

Донедавна власники деяких фірм намагалися домовитися: ввести правила в цьому бізнесі – не вбивати вагітних самок і самок з дитинчатами, однак важко уявити, як це буде виконуватися насправді. Зрештою, клієнт завжди пра-

ЕКОЛОГІЯ

вий, а багато хто з них готовий стріляти в що завгодно. Деякі мисливці вбивають за один раз трьох або чотирьох тварин, а на наступний ранок вимагають наздогнати ту ж зграю й набити ще стільки ж. Обходиться їм це дорогоувато, але, як мовить прислів'я, – охота гірша за неволю.

Останнім часом усе популярнішим стає полювання на дельфінів з гвинтокрила. Стрелець просто розстрілює стадо з повітря карабіном, а потім допоміжне судно збирає туші, намагаючись добити пораниених, але зазвичай виловлюють далеко не всіх. У такий спосіб можна знищити групу з десяти-п'ятнадцяти тварин за один виліт.

Спортивне полювання на дельфінів набуло описаних форм кілька років тому, але вже зараз популяція білобочків зменшилася на третину, а морських свиней – на чверть. Білобочки майже перестали заходити у кримські води, але морські свині переважно перебувають на Азові, й тому полюють передусім на них. У запалі гонитви за зграєю часто доводиться заходити в грузинські й турецькі води, але ці інциденти «заминаються». Все частіше говорять, що «нагорі» «уламують» такі й грузинів, і турків, і полювати можна буде по всьому Чорному морю. Болгари ж, якщо й зауважують цю проблему, то уряд Євросоюзу напевно затягне вирішення її на пару років. «От ви ж нічого про це не знаєте? – запитував Аркадій Борисович свого співрозмовника. – Справді, чи варто псувати відносини через сотню-дві дельфінів?» У будь-якому разі власники такого бізнесу розраховують не більше ніж на два-три роки роботи, а потім або не стане дельфінів, або всі вони переселяться до берегів Болгарії.

ПО-РУССКИ

Представляем вниманию наших читателей отрывок и предисловие московского поэта Игоря Сиды к книге И. Ампилогова «Вольер».

По мнению поэта, книга Ивана Ампилогова «Вольер» выглядит продолжением эстафеты крымских утопий и антиутопий. Имеется в виду череда внешне не связанных между собой произведений, подающих историю полуострова тенденциозно: либо через розовые, либо через черные очки.

При этом «Вольер» подчеркнута архаичен – отчасти наследуя в своей композиции не только замаятинско-оружелловские ужасики, но и классическую утопию (Город Солнца, только увиденный почему-то ночью), едва ли не средневековый трактат. Половину объема произведения, как требовалось в старину, составляет лекция одного персонажа другому об особенностях страны, в которую тот прибыл, рассказ в рассказе.

Будущее Крыма, моей маленькой родины, нарисованное в книге Ампилогова, меня пугает.

КЪЫРЫМТАТАР ТИЛИНДЕ

Окъуйдыжларымызынъ дикъкъатына муэллиф И. Ампилоговнынъ «Вольер» алды китабына москвалы шаир Игорь Сид язъган кириш сёзюнден бир парчаны такъдим этемиз. Шаирнинъ фикирине коре, Иван Ампилоговнынъ «Вольер» китабы Къырым боюнджа яратылган утопия ве антиутопиялар эстафетасыны девам эттире. Бу ерде, дерсинъ, озъара багълы олмагъан, амма ярымаданынъ тарихины белли бир тенденциягъа коре – я да пек айдын, я да пек къара тюслерде косьтерген бир сыра эсерлер козьде тутула.

Бунынънен берабер, «Вольер» айрыджа архаик аляметине хас – озъ къурулышында санки Замятин ве Оруэллынъ «дешетли тарихлер»ининъ пешинден кеткен, эм де классик утопиягъа такълид олгъан (не ичондир гедже заманында корюнген Кунеш шеэрини бенъзей), тамам иле орта асыр трактатына ошамакъта. Эски заман эсерлердеки киби, икяенинъ ярымы деваманды бир персонаж дигерине, о, зиярет этип, келип тюшкен мемлекет акъкъында тариф этмекте – икяе ичинде башкъа икяе.

Але з морськими свинями інша справа: вони не можуть плодитися де-небудь, крім Азовського моря. «Можна штук двадцять-тридцять зберегти в дельфінарії. Це моя мрія. І зробити такий бізнес: брати гроші за невеликий атракціон. Все-таки особливий підвид, дельфін-азовка, або азовська морська свиня».

Коли морська тема вичерпалася, Аркадій Борисович перейшов до загальної картини — «спортивного полювання по-кримськи». «Уряд говорить, що полювання — це родзинка нашого туризму. Але ви ще побачите, тут багато й полунчики!» — весело зауважив він.

Отже, перше: полювання на кабанів. Украй примітивне: кабанів просто женуть на номери й розстрілюють. У рік добувають близько восьмисот штук. Самі вони вже не можуть відтворитися, і тому їх завозять на мисливські ділянки зі спеціальних ферм, де виводять метисів з кабанів і домашніх свиней. У першому поколінні такі тварини цілком зійдуть за диких кабанів; звичайно, цей факт не афішується, як і те, що їх женуть на мисливців, немов череду корів. Мисливці мають думати, що все природно.

Трохи іншим є полювання на козуль. Їх теж вирощують у розплідниках. Але козулі поводяться куди обережніше, ніж кабани, і тому полювання на них має ореол шляхетного, елітарного. В окремих випадках і за чималі гроші єгері організують для вас майже справжнє полювання, тобто підведуть до годівниць у заповідниках. Але диких козуль залишилося вже зовсім, зовсім небагато.

Окремою статтею є полювання на оленів — це воістину золотий фонд кримського полювання. Коштує такий трофей близько п'яти тисяч євро, і тому збережене стадо єгері стережуть як зніщю ока. На оленів полюють тільки дуже поважні особи, і називається таке полювання «брежневським». Можливо, обмеження у відстрілі оленів пов'язані з тим, що єгерям потрібно мати про запас щось надзвичайне, щось, призначене для справді поважних осіб, якийсь вид полювання й трофеї, доступні тільки для вищої кола. Таким може бути лише «справжній кримський шляхетний олень із короною рогів на голові».

Недавно за бажання якоїсь багатій компанії було організоване грандіозне полювання на муфлонів. Полювали з гвинтокрилів, тому що по-іншому їх не дістати — скелі південного схилу Головної гряди гір, де вони живуть, надто круті. Невеликі гелікоптери підлітали до скель, і мисливці били звірів майже з горизонтальної позиції. Полювання тривало тридцять, було добуто п'ятдесят туш. Приблизно таким чином, але, звичайно, не настільки масштабно, і відбувається полювання на муфлонів. З минулого року їхню популяцію стали поповнювати, завозячи до Криму з Корсики.

Є кілька фірм і один багатий зірвіголо ва, які влаштовують так звані «кримські

сафарі». У степу на Керченському півострові, ландшафт якого має зійти за африканський, на спеціальні ферми завозять із Кенії антилоп-гну, зебр, буйволів, дрібних хижаків типу шакалів і гієн та, приміром, страусів. Їх випускають у степ, а потім мисливці ганяються за ними на джипах.

У районі Тарханкута на Західному узбережжі влаштовують перегони на машинах за сагайдаками, яких привозять із Казахстану. На Карабі й Долгоруковській яйлі стріляли спочатку здичавілих коней — «мустангів», але незабаром усіх вибили.

У горах для аматорів із незвичайними смаками організують «справжнє кримське» полювання, коли відтворюють методи кримських браконьєрів. Уночі із двостволками виходять у гори й стріляють по всіх помічених тваринах, засліплюючи їх ліхтарями.

Менш азартним пропонують полювання на птахів. Припутнів, перепелів, куріпок, кекликів. Полюють і на фазанів, на розведення яких працюють три ферми. На Лебединих островах можна постріляти перелітних качок, а то й гусей, чапель і лебедів. Витонченою вважають весняну тягу вальдшнепів, але це вже для стариганів і естетів. У південнобережних парках здавна розводили павичів, що наштовхнуло на певні думки: зараз, але це далеко не для кожного, можна постріляти павичів, деякі парки надають такі послуги.

Останнім часом у кримській мисливській індустрії усе виразніше виявляється потяг до екзотичних форм сервісу. Стає модно полювати із луками, арбалетами. Більше того, було влаштовано кілька «по-справжньому середньовічних» полювань, з однією тільки холодною зброєю. У рекламі їх назвали «королівським полюванням». Робиться це так: мисливці із луків або арбалетів підстрілюють невеликого оленя, після чого йому дають утекти до лісу. Через годину або дві за кривавим слідом спускають гончих центральноєвропейських порід або бассет-хаундів. За ними поспішають мисливці, нацьковуючи на зграї мастифів або, не витримавши стилю, бультер'єрів. Вони наздоганяють звіра, якого обступили гончі, і спускають мастифів. Мисливці допомагають собакам кинджалами або списами. Бультер'єри в таких випадках можуть бути небезпечні: розлючені, вони спроможні вчепитися в горло й людині. На відміну від оленів, заколоти в такий спосіб кабана не так просто і його найчастіше просто добивають із карабінів, а на початку полювання намагаються всадити в нього побільше стріл, щоб той нарешті ослаб. Це й називається «королівським полюванням».

Отут Аркадію Борисовичу згадалася ще одна кримська розвага, про яку, напевне, мало хто чув. Вона зводиться до бійки людини із собакою. Цим займається одна сімферопольська фірма, що раніше спеціалізувалася на організації собачих

ЕКОЛОГІЯ

боїв. Отут гроші беруться не за участь, а за споглядання. Собаку невеликих розмірів, найчастіше добермана або німецьку вівчарку, рідше кавказьку вівчарку, попередньо саджають у клітку, де її пару діб не годують і б'ють ціпками крізь ґрати. Потім її випускають у вольєр, куди заходить спеціально екіпірована людина з ножем або сокирою, і вона мусить убити цього собаку. Справа в тому, що він звичайно чинить відчайдушний опір і все може обернутися непросто; почувавши, що її зараз будуть убивати, тварина стає незвичайно лютою і підступною. Із середньоазійською вівчаркою одна людина з ножем не може впоратися ніколи, і якщо таки вирішують її знищити, то одягнені в захисний одяг чоловіки роблять це втрьох, двоє з яких озброюються лопатами, а один — сокирою.

Зараз полювання могло б бути перспективним напрямком кримської індустрії розваг, якби не обмеженість тутешніх природних ресурсів. Усі розуміють, що довго все це тривати не може. Загалом у ній задіяно майже дві тисячі осіб плюс менеджери з реклами й посередники. Полюють по всьому Криму, певні обмеження діють лише у верхів'ях Альми, але що там відбувається й для кого тримають ці угіддя, невідомо нікому. Мисливці разом зі скелелазами, велогурістами, автогонщиками, вертолїтниками, по суті, знищують усі можливості природного поновлення кримських біоценозів, і зараз кримські гори й ліси нагадують величезний витоптаний міський парк. Не залишилося жодного недохорганого або просто малолюдного місця. Додаткового удару було завдано тоді, коли проклали мережі нових якісних доріг і будували сотні котеджів, зокрема й на яйлах.

Заразом Аркадій Борисович згадав ще один вид розваг — стрільянину з армійської зброї. У передгір'ях побудовано кілька десятків приватних стрільбищ, де можна випробувати основні типи сучасної зброї аж до зеніток. Можна навіть постріляти із гранатометів по невеликих скелях — вони дуже ефектно руйнуються. У море стріляють із легких палубних знарядь.

Усі ці відомості Аркадій Борисович повідомляв майже веселою щебетливою скоромовкою, схожою на говірку старої московської інтелігенції; здавалося, йому було приємно розповідати про винахідливість кримчан у розважальному бізнесі. Наскільки він міг судити, ніде у світі немає настільки різноманітних і так добре організованих сервісів у цій сфері. За його підрахунками, зробленими на око (офіційних досліджень ніхто не проводив), кримські гори витримують таке інтенсивне навантаження не більше трьох років, після чого дадуть про себе знати очевидні ознаки деградації природної системи.

Взагалі із другої половини ХХ століття кримські біоценози стали великою мірою незбалансованими, наприклад, були відсутні великі хижаки типу вовків,

ПО-РУССКИ

Скажу больше, оно мне отвратительно, — как и, вероятно, большинство потенциальной аудитории. Но что есть вообще антиутопия, как не превентивный удар по сознанию эпохи, попытка предупредить гибельный исторический сюжет?

Итак, «Вольер» — это самое ужасное из всего, что я когда-нибудь читал о Крыме. Ужасное тем более, что описанные в книге вещи вполне могут произойти в действительности. Возвращение Крыма в привычную ему, казалось бы, Империю оборачивается многоуровневым коллапсом — культурным, этническим, экологическим, единственно что не экономическим. Но это даже не пиночетовская утопия — «свобода экономики при отсутствии свободы слова». Свобода слова здесь просто никому уже не нужна.

Гипнотический спрут Империи размягчает своими деликатными присосками даже отпетых либералов. В какой-то момент гость полуострова, воспитывавшийся в Европе украинец, теряет способность объяснить крымчанам, «зачем ему нужны европейские газеты и почему не нужны российские «Известия».

Агрессивная тоталитарная Россия, с её бессмысленной жаждой наращивания территории, отвергнутая Европой квазидемократическая Украина, с её наплевательским отношением к проблемам формально принадлежащего ей Крыма, обезглавленный, изгаженный Крым. Книга «Вольер», со всей её богомерзкостью и пессимизмом — это даже не пощечина общественному вкусу. Это пинок под зад любому национал-утопизму: российскому, украинскому, а самое главное — крымскому. Наше будущее обходится с нами так, как мы этого заслуживаем.

і тому копитні, що розплодилися, мали контролюватися людиною. Тобто вже тоді ця природна система не була самодостатньою. Зараз же кримські гори нагадують хворого, якому не дають ані хвилини спокою, змушуючи його то танцювати, то до смерті впиватися. Південнобережний схил покритий мережею доріг, що з'єднують готелі й ресторани з розрахунку одна будова на двадцять гектарів – крім птахів і дрібних гризунів жити в такому лісі не може ніхто. Фороська, Аїпетринська й Демерджи-Яйла стали схожими на околиці мегаполісу й повністю зайняті дорогами для автогонок, полями для гольфу й лижних трас. Долини північного схилу гір втратили свою колишню дикість й щільно забудовані клубами, мисливськими фірмами й ранчо в псевдоамериканському стилі. Варто сказати, що ледве не кожний другий вид птахів або дерев представлений у Криму унікальним підвидом, і тому Аркадій Борисович вважав, що нагальна потреба – зберегти по десять особин для подальшого штучного розведення.

Спочатку він спробував знайти відомості про охорону природи в державних установах і довго з'ясував, хто ж саме з них займається цим: виявилось, туристичний департамент. Там його довго відсиляли з кабінету в кабінет, і тільки на третій день молодий пан у краватці дав йому брошуру за назвою «Ландшафтні ресурси – програма використання на 2025–2030 роки», з якої випливало, що дві третини території Криму є «особливо цінними природними пам'ятками», зазіхання на які загрожує громадянам «позбавленням соціальних гарантій», а іноземцям – негайною депортацією. Од-

нак що ж, властиво, охороняють настільки суворо, що таке «соціальні гарантії» і чому ці «природні пам'ятки» кваліфікуються ще і як «господарськи використовувана земля», збагнути не можна було. Не вдаючись у міркування, чиновник, що розмовляв з ним, раптом запропонував Олексію написати серію статей для відомчого видання «Принади Криму», причому запропонував якісь незвичайні гонорари, а почувши відмову, швидко згорнув бесіду.

Коли він дзвонив по телефонах, то або натикався на небажання зустрічатися, або чув загальні фрази про незвичайну гармонію високотехнологічної промисловості й дивовижної природи, зате трохи пізніше йому самому дзвонили невідомі й обіцяли повідомити про жакливе екологічне становище в Криму. Він не міг одержати доступу до місцевої мережі, що надто його здивувало, з величезними зусиллями (заповнивши чотири анкети) одержав можливість перевіряти свій поштовий аккаунт і тільки, тому що незабаром адміністрація цього сервісу повідомила йому про спроби розблокування його системи безпеки.

Намагаючись дістатися до якого-небудь лісового господарства самостійно, його у двохстах метрах від дороги зупинили єгері, а через півгодини йому подзвонив той самий клерк із департаменту туризму й з отруйною ввічливістю в голосі повідомив, що він був за два кроки від порушення відомого йому закону й при повторній спробі несанкціонованого проникнення на територію, яка охороняється (а все, крім полів, було таким), його виселять геть. «Уважніше читайте офіційні матеріали, вони у вас є», – порадила Олексію ця людина.

ЕКОЛОГІЯ

Після цього випадку Олексій взяв участь у вертолітній екскурсії й з повітря побачив високі хмарочоси й повітряні мости Сімферополя, величезні, але акуратні заводи телевізорів і моніторів, вілли й дачі з басейнами й полями для гольфу в дивовижних долинах, у струмуючому від спеки повітрі. Він розглядав газові вежі в морі й чудові палаци в прибережних скелях, яхти на дивовижних пляжах і легкі катери, що гоїдаються на водних плечах. Вони пролітали над горами, і Олексій прагнув розглянути там мисливців, що жорстоко вбивають тварин, але бачив тільки численні готелі й високопрохідні автомобілі. Льотчик запропонував йому спробувати секс у повітрі – у нього була знайома дівчина, що працює в такий спосіб. Вони бачили швидкісний поїзд, що заходить у тунель біля підніжжя гори, – на поверхню він вирине в Ялті, повідомив льотчик.

Усі ці враження, ця дивовижна чарівна природа й загрозна для неї людська діяльність – активна, майже сліпа через озброєність всіма технічними досягненнями, – все це справило на Олексія досить гнітюче враження. Він присів у тихому скверіку під новим будинком і там теж бачив, як невеликі густі тополі ліниво ворухуть своїми листками, шугають у світлому повітрі стрижі, й пара сірих горлиць усідається на пласкій телевізійній антені, над травою, що сохне, – все це життя, яке він так тремтливо любив як людина і як учений, пристосовується й триває у цьому світі пластика, електрики, зображень, штучних магнітних хвиль, модифікованих біологічних мас і неприродних звуків, у підніжжі створених людиною й обжитих нею бетонних гір.

КЪЫРЫМТАТАРТИЛИНДЕ

Ампилогов озь китабында яраткъан, уфачкъы ватаным Къырымнынъ келеджектеки тасвири мени къоркъуза. Ондан юрегим къайта, деп къошар эдим – тек менде дегиль, илеридеки окъуйдыжыларнынъ эксеритинде де айны. Амма антиутопиянынъ озю де – девирнинъ анъына превентив (эвельден хабардар эткен) дарбе дегильми, ёкъкъа алып баръган тарих сюжети инкишафынынъ огюни алув дегильми?

Занымджа, «Вольер» – Къырым акъкъында окъугъан шейлерден энъ дешетлисидир. Дешет исе китапта тасвир этильген шейлер акъкъытта да олмакъ мумкюнлигинде. Къырым, дерсинъ ки, озю таныгъан ве алышкъан Империясына къайткъанынен, чокъ дереджелерде – медениет, этника, экология боюнджа коллапска огърай (икътисадият бу сырагъа кирсетильмей). Бу атта «сёс сербестлиги марум олгъанда икътисадиятнынъ сербестлиги» денильген Пиночет девирининъ утопиясы дегиль. Мында сёз сербестлигине мухтаджлар биле ёкъ.

Империянынъ гипноз тесирли секизаягъы озь назик, деликат токъунушларынен атта либераль гъаелерде къатиен тургъанларны йымшата. Бир де бир нокътада ярымадамызынынъ мусафири, Авропада тербие алгъан украин эрифи, Къырым сакинлерине «къырымдакилерине авропалы газетлернинъ неге керек олгъаны ве русиели «Известия»нынъ не ичюн керек олмагъаныны» анълатмакъ къабиликтини биле джоя.

Мангъкъсыз топракъ артгъурув арзусына берильген, агрессив ве тоталитар Русие ве формаль суретте Къырымгъа мунасиб олгъан, онынъ меселелерине сувукълыкънен бакъкъан, суний демократиялы, Авропа тарафтан ред олунгъан Украина, эм де тар-мар этильген, писликке баткъан Къырым. «Вольер» китабы, озь динсизлиги ве пессимизим рухы иле – джемаатнынъ зевкъы юзюне бир шамар дегиль. Бу акъкъатен де, чешит тюрлю национал-утопизмге – русиели, украиналымы олсун, энъ эсасы – къырымгъа аит союна, белинден ашагъы яхшы бир темпедир. Келеджегимиз бизге тамам иле озюмиз лайыкъ олгъан мунасебетге булуна.

Крок до порозуміння

Новацією для українського шкільництва є інклюзивна освіта, яка передбачає навчання у звичайних школах дітей із особливими потребами (з вадами зору, слуху, проблемами опорно-рухової системи...), та їхню адаптацію у суспільстві

Упродовж останніх десятиліть у більшості країн Європи відбуваються докорінні зміни в законодавчій галузі, зокрема в забезпеченні якісної освіти для дітей з особливими потребами. Одним із наслідків проголошення незалежності України і вибору демократичного напрямку розвитку нашого суспільства стала ратифікація Конвенції ООН «Про права дитини». Вона набула чинності з 27 вересня 1991 року і стала частиною національного законодавства, а у зв'язку з цим було посилено увагу до якості та доступності освіти.

Починаючи з 2008 року, Канада, яка є одним із лідерів у галузі саме інклюзивної освіти, запропонувала Україні експериментальну програму. Вона розрахована на п'ять років. На думку фахівців, це лише перший крок на шляху впровадження такого різновиду освіти в Україні. Крім того, для педагогів важливим і актуальним є створення в державі неперервного ланцюга інклюзивної освіти: дитячий садок – школа – вищий навчальний або профтехорієнтаційний заклад.

Чим раніше починається процес соціалізації, тим легше дитині буде потім. Відомо: не тільки дитині з особливими потребами буває непросто влитися у колектив своїх одноліток, а й їм – адекватно сприйняти таку людину. Як зазнача-

ють педагоги, поки йдеться про таку дитину, ставлення батьків і учнів прихильне: усі ніби розуміють, що треба йти назустріч. Але як тільки це вимагає конкретних дій, то тут можна чекати чого завгодно – від агресивного неприйняття чи байдужості до, дякувати Богу, широкого розуміння.

Щоб розпочати роботу у цьому напрямку в галузі освіти, за наказом Міністерства освіти і науки України зі всіх шкіл нашої країни обрали дві: Львівську загальноосвітню школу № 95 та навчально-виховний комплекс «Школа-лицей» № 3 імені Антона Макаренка. Вони й стали своєрідними полігонами для випробувань у галузі інклюзивної освіти.

За словами директора «Школи-лицей» № 3 Людмили Вишняк, наслідком експерименту має стати створення моделі інклюзивного закладу освіти – освітнього закладу, відкритого для всіх. Без винятку. Водночас вона не закликає відмовлятися від спеціальних навчальних закладів, адже, як у батьків, так і в дітей має бути право вибору – де саме навчатися. Людмила Вишняк також наголошує, що інклюзивний навчальний заклад не є філіалом спеціального. Вона ж пояснила, що у звичайній школі дитина має пристосовуватися до середовища, а от в інклюзивній – навпаки. Тут зосереджується увага на тому, чого саме може до-

ОСВІТА

сягти дитина, а не на тому, чого не може. «Весь світ уже більше 30 років займається інклюзивною освітою. За даними досліджень, нині близько 15 відсотків членів нашого суспільства мають особливі освітні потреби, а у Криму загалом понад п'ять відсотків дітей, які потребують корекції фізичного чи розумового розвитку, – розповіла директорка. – Але якщо дитина може і хоче навчатися у школі за місцем проживання і батьки підтримують це бажання, то вона має отримати освіту за місцем проживання. І має бути включена в освітній процес і звичайний колектив. Ми повинні пам'ятати, що кожна дитина має право на щастя, друзів і родину, врешті-решт – роботу, повноцінно розвиватися і реалізовувати свій творчий потенціал. Відтак, до речі, буде користь і самій державі».

Все перелічене і є складовою частиною інклюзивної освіти. Особлива вимога – створення безбар'єрного простору з вільним доступом до всіх приміщень, освітніх матеріалів для осіб на милицях, інвалідних візках, із вадами слуху чи зору, проблемами опорно-рухової системи тощо. Пригадаймо свої школи: чи є там пандуси, чи зручні сходи, перила та коридори, чи легко дістатися до бібліотеки, спортзалу, ідальні.

Якщо говорити конкретно про дітей, які навчаються у сімферопольському навчально-виховному комплексі «Школа-лицей» № 3 імені Антона Макаренка, то на сьогоднішній день у 68 класах навчається 1980 учнів. Цей заклад є одним із найбільших на півдні України і в Криму. Разом із психологами школи було проведено дослідження і виявлено: приблизно 53 відсотки учнів, на жаль, хворі. Таку статистику має не лише школа-лицей, а й інші навчальні заклади, де цей показник може сягати навіть 60 відсотків і більше... Деякі діти мають до семи хвороб одночасно. На сьогодні

ПО-РУССКИ

Школа – это особый мир, который создается под влиянием внешних факторов: семейное воспитание, в частности, и состояние общества в государстве и мире вообще. Школа – это оазис детства, который нужно не только оберегать, но и воспитывать детей готовыми к жизненным испытаниям. И подготовка к этому может быть разнообразной. Один из вариантов, достаточно новый для украинского школьного пространства, это – инклюзивное образование, которое предусматривает обучение в обычных школах детей с особыми образовательными нуждами.

Начиная с 2008 года, Канада, которая является одним из лидеров в области этого образования, предложила Украине экспериментальную программу по инклюзивному образованию. Она рассчитана на пять лет, и хотя срок и немалый, но, по мнению специалистов, – это лишь первый шаг на пути внедрения этого вида образования в Украине, а также на пути взаимопонимания внутри общества, ведь каждый человек – это индивид, нуждающийся в особом к себе отношении. Кроме того, для педагогов важным и актуальным остается вопрос создания в государстве непрерывной цепи инклюзивного образования: детский сад – школа – высшее учебное заведение.

По приказу Министерства образования и науки Украины из всех школ было избрано лишь две – школа № 95 (г. Львов) и УВК «Школа-Лицей» № 3 имени А. Макаренка (Симферополь), которые стали своеобразными полигонами для испытаний в области инклюзивного образования.

По словам директора симферопольского учебно-воспитательного комплекса «Школа-Лицей» № 3 имени А. Макаренка Людмилы Вишняк, конечным результатом данного эксперимента должно стать создание модели инклюзивного учебного заведения – образовательного учреждения, открытого для всех. Вместе с тем, она не призывает отказываться от специальных учебных заведений, ведь как у родителей, так и у детей должно быть право выбора – где именно учиться.

фактично четверта частина дітей шкільного віку мають особливі потреби.

За словами викладача української мови та літератури, класного керівника 6-Г класу «Школи-лицею» № 3 Марії Мискової, кожна дитина у класі потребує індивідуального підходу, але якщо у неї є ще й особливі потреби, то це вимагає і від викладача, і від однокласників розуміння та адекватного сприйняття. «Наприклад, гіперактивні діти – теж фактично мають особливі освітні потреби, – пояснює викладач. – Коли їх у класі більше половини, то тут уже варто застосовувати сучасні інтерактивні методи роботи, а це вимагає певних знань і навичок від педагога. І, безперечно, присутності ще одного помічника на уроці: або психолога, або соціального педагога». На думку пані Мискової, розвиватися у цьому напрямку їм допомагає не тільки співпраця з психологами, соціальними педагогами і вчителями-вихователями, а й регулярні семінари, які проводить Всеукраїнський фонд «Крок за кроком». «Під час семінарів можна не тільки отримати фахову літературу, а й обговорити якісь конкретні ситуації, знайти їхнє розв'язання», – зазначила вчитель.

Незважаючи на весь позитив, який привносить модель інклюзивної освіти нашому суспільству, є й низка проблем, із якими зіткнулися викладачі Сімферопольського навчального закладу. Мова навіть не про фінансове забезпечення та архітектурне перепланування школи. За словами психолога Ірини Анюхіної, не всі діти проходять ґрунтовні медогляди, не всі батьки готові відвести свого спадкоємця до психолога чи психотерапевта, побоюючись, що на їхню дитину суспільство навесить ярлик неповноцінності. Як наслідок – утрата дітьми інтересу до навчання, зменшення рівня успішності, агресивна чи неадекватна поведінка тощо. А вчителям доводиться з усім цим працювати щодня. Батьки інколи не усвідомлюють, що вчасне звертання до фахівця може врятувати дитину. Отже, інклюзивна школа – це така, в якій, знаючи проблеми дитини, їй надають усю необхідну допомогу, не відлучаючи від навчального процесу та від колективу.

Інклюзія – визнання того, що всі діти можуть учитися, це робота з усіма, незалежно від того, якої вони раси чи статі, віросповідання чи національності. Також це робота з усіма дітьми в класі за допомогою

ОСВІТА

нових методик і технологій, що корисні як для хворих, так і для здорових дітей.

Є дуже багато моментів, пов'язаних із інклюзією, що можуть стосуватися і здорових дітей. Узяти хоча б талановиту дитину. Вона також має особливі потреби, адже розвивається у своєму специфічному ритмі. Завдання педагогів – не більше чи менше від інших навантажити такого учня, а працювати з ним за індивідуальною програмою. Крім того, інклюзивна школа дає можливість усім школярам отримати якісну освіту і соціалізуватися.

Одним словом, така освіта дає дитині не «рибку», а «вудило» і навчає «рибалити», тобто допомагає знайти себе та своє місце у житті, сприяє порозумінню, бо ж діти переймають одне в одного терпіння, щирість, доброту і впевненість у собі. А цього так бракує у нашому сьогоdnішньому житті! Одним із головних завдань інклюзії, за словами Марії Мискової, є відгук на широке коло потреб у шкільному житті та за його межами, адже такий підхід до інституту навчання допомагає адаптувати освітню програму до потреб усіх дітей загалом і до тих, які відрізняються своїми можливостями.

ПРИНАГІДНО

Діти з особливими потребами – поняття, яке охоплює всіх учнів, освітні потреби яких виходять за межі загальноприйнятих норм. Воно стосується дітей із особливостями психофізичного розвитку, обдарованих і дітей соціальних груп (наприклад, вихованців-сиротинців).

Інклюзія (від англ. включення) – процес збільшення рівня участі всіх громадян у соціальній сфері життя. Інклюзія передбачає зміни на всіх рівнях освіти, позаяк це особлива система, що охоплює всіх учнів і диференціює навчальний процес, базуючись на потребах дітей різних груп та категорій.

Катерина КРИВОРУЧЕНКО
Фотознімки Олекси НОСАНЕНКА

КЪЫРЫМТАТАРТИЛИНДЕ

Аиле тербиеси, донья ве девлетте джемиет алы – булар эписи, устонлик факторларнен мектеп къурулышы Мектеп – балалыкъ багъчасы, къайсыны оларнынъ сакъламакътан гъайыры, даа такъдир кетиреджек чешит сыналаргъа азыр олмасыны огретмесидир. Ве бу тербие чешит тюрлю олмакъ мумкюн. Усуллардан бириси, бу – украин талебер арасында белли олгъан бош хаялы тасиль, къайсы адий мектеплерде махсус тасиль ихтияджны талеберлерге огретмеси козьде тутъла.

2008 йылдан бацлап, Канада. къайсы бу тасильни музафери келе, Украинагъа хаят программасыны денъев оларакъ теклиф этти. Бу программа беш йылгъа азырлангъан, муддети аз олмаса да, амма мутехассысларнынъ айткъанларына коре, – бу Украина тасильнынъ янгы чешитине, ве халкъара орта аныламына биринджи муим адымы, чунки эр бир инсан – озюне махсус мунасебетни истеген шахсиет къысымыдыр. Бундан да гъайыры, инклюзив тасильни айырылмагъан: бала багъчасы – мектеп – юксек тасиль зынджыры къурмасы, медениетте оджалар арасында олгъан суалли даа да озь джевабыны тапмай.

Украинада тасиль ве медениет назирликнинъ эмирине коре, бутюн мектеплерден тек экиси айырылды – Львов шеэрнинъ 95 мектеби ве Акъмесджиттеки «А. Макаренконынъ 3 мектеп – лицей», къайсылар инклюзив тасильнинъ тедржибе меркези олдылар.

«3 мектеп А. Макаренко адлы мектеп-лицейнынъ» Людмила Вишняк директорнынъ айткъанына коре, эписилерге ачыкъ олгъан тасиль муэссисесыны къурулышы – бу къююлган денъевнинъ инклюзив тасиль муэссиси ни янгы манзарасы курмасыдыр. Бунынъ берабер, о махсус тасиль муэссисерден ред этмесине джелъп этте, чунки эр бир талебининъ тасиль муэссисининъ сечип алмасына имкяны олмакъ керек.

Бутунь Украинада, махсус тасиль алгъан талебер ичюн «Инклюзив тасили» проектнынъ кетишаты, Канада халкъара инкишаф агенствонинъ ярдымынен, тек эки мектеби бар: биринджиси Къырымда (Акъмесджитте), экинджиси исе, Львовда.

ЧИТАЙТЕ
В НАСТУПНОМУ НОМЕРІЖИТТЯ
ЯК СПАЛАХ
БЛИСКАВИЦІ

АНОНС

Ім'я видатного українського травматолога Олександра Бліскунова відоме багатьом лікарям не тільки в Україні. Оцінюючи його унікальний метод подовшення кінцівок, лікування переломів і травм, йому свого часу пропонували очолити клініку у США та Ізраїлі. Але він відхилив ці пропозиції, сказавши: «Я працюватиму тільки на Батьківщині...»

ІСТОРІЯ ПИТАННЯ

Видовження кінцівок із застосуванням імплантованих пристроїв – практично нове слово в травматології та ортопедії. На початку 80-х років минулого сторіччя вже були відомі апарати для імплантації у кістку, збільшення довжини стегнової кістки.

Але Олександр Бліскунов 1983 року перший у світовій практиці розробив такий апарат для імплантації, який працює тільки завдяки роботі м'язів хворого. Він здійснив першу операцію у Москві в Центральному науково-дослідному інституті травматології та ортопедії імені М. Пріорова.

КРИЗЬ ТЕРНИ ДО ЗІРОК

Якщо Бог дав людині талант, то вона може його проявити не у якійсь одній справі, а у багатьох... І дійсно, лікар О. Бліскунов був ще талановитим художником, дуже цікавою та життєрадісною людиною з тонким почуттям гумору. Бліскунов художньо оформлював книжки на високому професійному рівні. Олександр Іванович ще й віртуозно грав на гітарі, причому не просто в колі друзів, а був гітаристом у джазовому ансамблі. А починав Сашко Бліскунов трудову біографію кочегаром на паротязі.

СПРАВИ ЛІКАРСЬКІ

Зараз у Сімферополі при медичному університеті створено центр ортопедії і травматології імені О. Бліскунова. Але це не все, що заповідав видатний ортопед. У Криму потрібно створити потужний центр ортопедії і травматології, який би мав суміжні «цехи» для реабілітації прооперованих за методикою Бліскунова а пацієнтів. Це потрібно зробити обов'язково, бо де, як не в Криму з його бальнеологічними властивостями, наявністю унікальних саксських і чокракських грязей створювати такий центр?!

ПО-РУССКИ

В следующем номере КС читайте об известном крымском враче-травматологе с мировым именем А. Блискунове, которому в свое время предлагали возглавить клиники в США и Израиле. Но он отклонил эти предложения.

Врач не только хорошо оформлял книги как художник, но был и замечательным музыкантом – играл в джазовом ансамбле, а трудовую деятельность начинал кочегаром паровоза. За свою жизнь доктор медицинских наук стал автором свыше 125 изобретений, которые запатентованы и признаны многими специалистами мира.

КЪЫРЫМТАТАР ТИЛИНДЕ

«КС»-нинъ небеттеки санында онынъ эль-аякъ узатлаштырмасы, травма ве сыныкъларнынъ тедавийлеви, уникалик усулыны къыйметликнен фият кестилер, ве США эм де Азраильнинъ ятаханени башына кечмеге давет этилер акында окъуныз.

О ресам ве китаб ресимленштирмеден гъайыры, даа джаз ансамбльде ойнай эди. Амма озъ эмек стажыны атешчиден башлай, сонъра исе, юксек зомрели паровоз чиленгири олды, ве бу онынъ тиббий амелиятында ярдым этти.

Омюр бою, тиббий илим докторы 125 иджатларнынъ музллифи олды. Ве бу иджатлар ичюн, бутюн доньянынъ мутехасыслары минеттарлыгъыны бильдиридилер.

ПІЛЬГОВА ПЕРЕДПЛАТА. ЗРАЗОК ЗАЯВКИ НА ПЕРЕКАЗ ГОТІВКИ

Отримувач платежу	ДП «Газетно-журнальне видавництво»	37128003000584	16482679
Банк отримувача	УДК м. Києва	Поточний рахунок	Код ЄДРПОУ 820019
Платник (прізвище, ім'я, по батькові)	Петренко Іван Петрович		
Поштовий індекс	0 1 0 0 1	Адреса платника	м. Київ, вул. Хрещатик, 16
Загальна сума	сімдесять гривень		
Призначення платежу	Передплата на газету «Кримська світлиця» на 10 міс.		Сума, грн. 70,00
Підпис платника	Підпис банку		

КВИТАНЦІЯ

Отримувач платежу	ДП «Газетно-журнальне видавництво»	37128003000584	16482679
Банк отримувача	УДК м. Києва	Поточний рахунок	Код ЄДРПОУ 820019
Платник (прізвище, ім'я, по батькові)	Петренко Іван Петрович		
Поштовий індекс	0 1 0 0 1	Адреса платника	м. Київ, вул. Хрещатик, 16
Загальна сума	сімдесять гривень		
Призначення платежу	Передплата на газету «Кримська світлиця» на 10 міс.		Сума, грн. 70,00
Підпис платника	Підпис банку		

У відділенні будь-якого банку України заповнить квитанцію (за поданням зразком) та сплатить її. Після цього зателефонуйте у відділ передплати (044 201 65 23) для підтвердження платежу

Також триває передплата на газету «Кримська світлиця» в усіх відділеннях поштового зв'язку ІНДЕКС 90269

ВИ МОЖЕТЕ КУПИТИ НАШУ ГАЗЕТУ У КІОСКАХ АГЕНТСТВА СОЮЗДРУК УКРАЇНИ

Кримська світлиця • №10 (1600) • Всеукраїнська літературно-публіцистична і мистецька газета

ЗАСНОВНИКИ:

Міністерство культури і туризму України, Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка, трудовий колектив редакції газети

ВИДАВЕЦЬ:

ДП «Газетно-журнальне видавництво Міністерства культури і туризму України». Директор Віталій САТАРЕНКО

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР Леонід ПИЛУНСЬКИЙ

ВИДАВНИЧА РАДА:

Анатолій СЕРИКОВ (голова ради), Володимир БУРБАН, Ольга ГОЛИНСЬКА, Валерій ГРИЦЕНКО (арт-директор), Антоніна ЖИХОРСЬКА (вчений секретар), Іван МАЛЮТА, Орест КОГУТ (заступник голови), Володимир ОНИЩЕНКО, Ганна ПАРОВАТКІНА, Леонід ПИЛУНСЬКИЙ, Алла ПІДЛУЖНА, Наталя ПОТУШНЯК, Віталій САТАРЕНКО, Анатолій СИТНИК, Людмила ЧЕЧЕЛЬ

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:

95006, м. Сімферополь, вул. Ю. Гагаріна, 5
ТЕЛЕФОН: (0652) 51 13 24, -25, -27
E-mail: svitlo2010@ukr.net

СВІДОЦТВО про державну реєстрацію
КВ №12042-913ПР від 30.11.2006

ДРУК: ТОВ «Новий друк», м. Київ, вул. Магнітогорська, 1

За достовірність інформації відповідальність несуть автори і рекламодавці. Думки авторів публікацій можуть не збігатися з позицією тижневика. Редакція зберігає за собою право редагувати, скорочувати надіслані матеріали та змінювати їхні назви. При використанні матеріалів посилення обов'язкове. Наклад 5000. Віддруковано 05.03.2010

ЦІНА ДОГОВІРНА
ПЕРЕДПЛАТНИЙ ІНДЕКС 90269